

**VIONGOZI WA WIZARA YA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA
MICHEZO**

**Mhe. Innocent L. Bashungwa
(Mb.) WAZIRI**

**Mhe. Pauline Philipo Gekul (Mb.)
NAIBU WAZIRI**

**Dkt. Hassan Abbasi
KATIBU MKUU**

**Dkt. Ally Possi
NAIBU KATIBU MKUU**

YALIYOMO

ORODHA YA VIFUPISHO.....	iii
1.0 UTANGULIZI	1
2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA.....	4
3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2020/21.....	5
4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO.....	49
5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22.....	51
6.0 MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22	61
7.0 MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YAKUTEKELEZA MPANGO WA MWAKA 2021/22	62
8.0 MWISHO NA SHUKURANI.....	63
VIAMBATISHO.....	64

ORODHA YA VIFUPISHO

AFCON	Africa Cup of Nations (Kombe la Mataifa ya Afrika)
BAKITA	Baraza la Kiswahili la Taifa
BASATA	Baraza la Sanaa la Taifa
BBC	British Broadcasting Corporation (Shirika la Utangazaji la Uingereza)
BMT	Baraza la Michezo la Taifa
CHAN	Championnat D'Afrique Des Nations (Kombe la Mataifa ya Afrika kwa Wachezaji wa Ndani)
COSAFA	Council of Southern Africa Football Associations (Baraza la Vyama vya Mpira wa Miguu Kusini mwa Afrika)
COSOTA	Copyright Society of Tanzania (Taasisi ya Hakimiliki Tanzania)
COSTECH	Commission for Science and Technology (Tume ya Sayansi na Teknolojia Tanzania)
eGA	e-Government Authority (Mamlaka ya Serikali Mtandao)
JKT	Jeshi la Kujenga Taifa
JWTZ	Jeshi la Wananchi Tanzania
MAKISATU	Mashindano ya Kitaifa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu
MASIKI	Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili
MUSE	Mfumo wa Ulipaji Serikalini
NACTE	National Council for Technical Education (Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi)
NADO	National Anti-Doping Organization (Taasisi ya Kitaifa ya Kudhibiti Matumizi ya Dawa na Mbinu Haramu Michezoni)
NCAA	Ngorongoro Conservation Area Authority (Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro)
NIDC	National Internet Data Centre (Kituo cha Taifa cha Kuhifadhi Data)
NSSF	National Social Security Fund (Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii)
OAU	Organisation of African Unity (Umoja wa Nchi Huru za Afrika)
OR- TAMISEMI	Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
SADC	Southern African Development Community (Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika)
TAGCO	Tanzania Association of Government Communication Officers (Chama cha Maafisa Habari na Mawasiliano Serikalini)
TaSUBa	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo
TBC	Tanzania Broadcasting Corporation (Shirika la Utangazaji Tanzania)
TCRA	Tanzania Communications Regulatory Authority (Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania)
TFB	Tanzania Film Board (Bodi ya Filamu Tanzania)
TFF	Tanzania Football Federation (Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania)
TOC	Tanzania Olympic Committee (Kamati ya Olimpiki Tanzania)
TOT	Tanzania One Theatre

TRA	Tanzania Revenue Authority (Mamlaka ya Mapato Tanzania)
TSN	Tanzania Standard Newspapers (Kampuni ya Magazeti ya Serikali)
TTCL	Tanzania Telecommunications Corporation (Shirika la Mawasiliano Tanzania)
UCSAF	Universal Communications Service Access Fund (Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote)
UMISSETA	Umoja wa Michezo ya Shule za Sekondari Tanzania
UMITASHUMTA	Umoja wa Michezo na Taaluma kwa Shule za Msingi Tanzania
UNESCO	United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organization (Shirika la Elimu, Sayansi na Utamaduni la Umoja wa Mataifa)
UVIKO-19	Ugonjwa wa Virusi vya Korona-2019

**HOTUBA YA MHE. INNOCENT LUGHA BASHUNGWA
(MB.), WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA
MICHEZO, AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA
2021/22**

1.0 UTANGULIZI

- 1. *Mheshimiwa Spika*,** kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo kwenye Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii, sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee, kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa Mwaka wa Fedha 2021/22.
- 2. *Mheshimiwa Spika*,** awali ya yote, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutuwezesha kukutana tena kwenye Bunge lako Tukufu tukiwa buheri wa afya na kuendelea kujialia nchi yetu amani, utulivu, mshikamano na upendo. Aidha, nikushukuru wewe binafsi Mhe. Spika na Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushirikiano mnaonipa, unaoniwezesha kutekeleza majukumu niliyokabidhiwa.
- 3. *Mheshimiwa Spika*,** nitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Awamu ya Sita wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuapishwa kwake kushika nafasi hiyo kufuatia kifo cha mpendwa wetu, aliyekuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Hayati Dkt. John Pombe Joseph Magufuli. Natoa pole kwa Mhe. Rais, familia, wadau wa Sekta za Wizara na Watanzania wote kwa ujumla kufuatia kifo cha mpendwa wetu Hayati Dkt. John Pombe Magufuli. Aidha, nampongeza Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi kwa kuchaguliwa kwake kuwa Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi.
- 4. *Mheshimiwa Spika*,** nampongeza Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango kwa kuteuliwa kuwa Makamu wa Rais wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Naomba nimpongeze pia Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa kwa kuendelea kuwa Waziri Mkuu wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika Awamu ya Sita. Fauka ya hayo, nawapongeza Waheshimiwa mawaziri wote kwa kuteuliwa kuziongoza Wizara mbalimbali katika Awamu hii. Vilevile, nawapongeza Waheshimiwa Wabunge wote walioaminiwa na kuchaguliwa na wananchi ili kuwawakilisha katika Bunge hili Tukufu.

5. **Mheshimiwa Spika**, nikupongeze wewe binafsi kwa kuchaguliwa tena kuwa Spika wa Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mhe. Dkt. Tulia Ackson Mwansasu kuwa Naibu Spika. Vilevile, nawapongeza Wenyeviti wa Kamati mbalimbali za Kudumu za Bunge kwa kuchaguliwa kwao ili kuliwezesha Bunge hili kutekeleza majukumu yake. Ni imani yangu kuwa uzoefu, umahiri, hekima na busara zenu katika kuliongoza Bunge hili Tukufu zitaendelea kutumika katika kuhakikisha nchi yetu na watu wake wanapata maendeleo yanayokusudiwa.
6. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya pekee nimshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Samia Suluhu Hassan kwa kuniamini kuisimamia Wizara hii yenye dhamana ya kuratibu na kuendeleza Sekta za Kimkakati za Uraghibishi (*soft powers*) za nchi ambazo ni Habari; Utamaduni, Sanaa na Michezo. Naomba kumhakikishia Mhe. Rais utendaji bora na uliotukuka katika utekelezaji wa majukumu niliyokabidhiwa.
7. **Mheshimiwa Spika**, “Chanda chema huvikwa pete”, ningependa kuishukuru kwa dhati Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii chini ya Mwenyekiti wake Mhe. Stanslaus Haroon Nyongo, Mbunge wa Maswa Mashariki, kwa kupokea, kujadili na hatimaye kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa mwaka 2021/22 kupitia Kikao kilichofanyika tarehe 28 Machi, 2021. Wizara itazingatia ushauri na mapendekezo yaliyotolewa na Kamati kwa maendeleo ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa mwaka 2021/22.
8. **Mheshimiwa Spika**, “Mwenda tezi na omo marejeo ngamani”, sasa niwashukuru wananchi wa Jimbo la Karagwe kwa ushirikiano mkubwa wanaoendelea kunipa katika kukabiliana na changamoto mbalimbali katika Jimbo hili na kuwaletea maendeleo wana Karagwe. Ninawaahidi utumishi uliotukuka pamoja na ushirikiano wa dhati katika kipindi chote nitakachokuwa nikiwawakilisha katika Bunge hili Tukufu. Aidha, naishukuru familia yangu kwa upendo wao na kunitia moyo katika kutekeleza majukumu yangu.
9. **Mheshimiwa Spika**, “Figa Moja Haliinjiki Chungu”, natambua mchango mkubwa wa viongozi wenzangu katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Nianze kwa kumshukuru kwa dhati Mhe. Pauline Gekul (Mb.), Naibu Waziri, kwa msaada mkubwa anaonipa katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Aidha, nimshukuru Dkt. Hassan Abbasi, Katibu Mkuu; Dkt. Ally Possi, Naibu Katibu Mkuu;

Wakurugenzi, Wakurugenzi Wasaidizi, Wakuu wa Vitengo na Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara. Niwashukuru pia Watumishi wote wa Wizara na Taasisi zake kwa kutekeleza kikamilifu majukumu yao kwa kujituma ili kuleta tija na ufanisi.

- 10. *Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha mwaka 2020/21 Bunge lako Tukufu liliwapoteza wabunge wenzetu, Mheshimiwa Atashasta Justus Nditiye, aliyekuwa Mbunge wa Muhambwe (CCM), Mhe. Martha Jachi Umbulla, aliyekuwa Mbunge wa Viti Maalumu (CCM) Mkoa wa Manyara na Mhe. Khatib Said Haji aliyekuwa Mbunge wa Konde (ACT Wazalendo). Nitumie fursa hii kutoa pole kwako, Bunge lako Tukufu, familia za marehemu, ndugu, jamaa, marafiki na wananchi kwa kuwapoteza wawakilishi wao hawa. “Hakika sote ni wa Mwenyezi Mungu na kwake tutarejea”. Aidha, nitoe pole kwa familia ya aliyekuwa Katibu Mtendaji wa BASATA, Hayati Godfrey Mngereza na wasanii kwa ujumla kwa kuondokewa na kiongozi huyo aliyetoa mchango mkubwa katika maendeleo ya sanaa nchini.
- 11. *Mheshimiwa Spika***, Hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia maelekezo ya Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020-25; ahadi na maelekezo mbalimbali ya Viongozi wa Kitaifa; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2021/22 - 2025/26 na Malengo ya Umoja wa Mataifa kuhusu Maendeleo Endelevu ya Mwaka 2030 katika maeneo yanayohusu Sekta za Wizara. Aidha, Hotuba hii imezingatia maudhui ya Hotuba ya Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2020/21 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2021/22.
- 12. *Mheshimiwa Spika***, Hotuba hii imegawanyika katika sehemu nane (8): Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi; Sehemu ya Pili ni Dira, Dhima na Majukumu ya Wizara; Sehemu ya Tatu inaelezea Mapitio ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa kipindi cha Mwaka 2020/21 na Sehemu ya Nne inaeleza Changamoto zilizojitokeza na Hatua zilizochukuliwa ili kuzipatia ufumbuzi. Aidha, Sehemu ya Tano ni Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2021/22; Sehemu ya Sita ni Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2021/22; Sehemu ya Saba ni Maombi ya Fedha kwa ajili ya kutekeleza Mpango wa Mwaka 2021/22 na Sehemu ya Nane ni shukurani kwa wadau mbalimbali wa Wizara.

2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA

- 13. *Mheshimiwa Spika***, Dira ya Wizara ni *kuwa na Taifa linalohabarishwa vizuri, lililoshamirika kiutamaduni, lenye kazi bora za Sanaa na lenye umahiri mkubwa katika michezo.*
- 14. *Mheshimiwa Spika***, Dhima ya Wizara ni *kuendeleza utambulisho wa Taifa kwa kuwezesha upatikanaji stahiki wa Habari, kukuza Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa lengo la kuleta maendeleo ya jamii kiuchumi.*
- 15. *Mheshimiwa Spika***, ili kufikia Dira ya Wizara, majukumu ya Wizara ni pamoja na kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria, Mipango, Miradi na Programu mbalimbali katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; kusimamia na kuratibu kazi za Msemaji Mkuu wa Serikali; kuratibu na kusimamia Vyombo vya Habari; kuendeleza shughuli za sanaa, michezo na utamaduni na kusimamia shughuli za filamu na michezo ya kuigiza.

Majukumu mengine ni kuimarisha utendaji na Raslimali watu ya Wizara na kusimamia utendaji wa Taasisi zilizo chini yake ambazo ni Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC), Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN), Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA), Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA), Bodi ya Filamu Tanzania (TFB), Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa), Taasisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA), Baraza la Michezo la Taifa (BMT) na Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Pia, Wizara inaratibu na kusimamia Sekta ndogo ya Utangazaji na Kamati ya Maudhui kupitia Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA).

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2020/21

3.1 MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA

3.1.1 Makusanyo ya Maduhuli

- 16. *Mheshimiwa Spika***, mwaka 2020/21, Wizara ilikadiria kukusanya Shilingi Milioni Mia Tisa Sitini (Sh. 960,000,000) kutokana na vyanzo mbalimbali ikiwemo viingilio katika Viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru, ukodishwaji wa kumbi za mikutano katika Uwanja wa Benjamin Mkapa, malipo ya usajili wa magazeti na majarida pamoja na mauzo ya vitambulisho vya waandishi wa habari na picha mbalimbali za Viongozi wa kitaifa. Hadi kufikia mwezi Mei, 2021 jumla ya Shilingi Bilioni Moja, Milioni Themanini, Mia Moja na Tisa Eflu, Mia Nne Tisini na Moja (Sh.1,080,109,491) sawa na asilimia 113 ya lengo zimesanywa. Ongezeko hili linatokana na mauzo ya picha ya Rais wa Awamu ya Sita, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan pamoja na kuimarika kwa mfumo wa ukusanyaji wa mapato katika viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru kupitia Kituo cha Taifa cha Uhifadhi Data (NIDC) tangu Oktoba, 2020.
- 17. *Mheshimiwa Spika***, kwa upande wa taasisi nane (8) zilizo chini ya Wizara, kiasi kilichokadiriwa kukusanywa ni jumla ya Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Sita Tisini na Nne, Mia Mia Nne Themanini na Nne Eflu (Sh.40,694,484,000) ambapo hadi mwezi Mei, 2021 jumla ya Shilingi Bilioni Kumi na Nane, Milioni Mia Sita Sitini na Tatu, Mia Nne Thelathini na Sita Eflu, Mia Mbili Themanini na Tatu (Sh.18,663,436,283) zilikusanywa sawa na asilimia 45.8 ya lengo la mwaka.

3.1.2 Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha

- 18. *Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2020/21 Wizara iliidhinishiwa jumla ya Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Moja Arobaini, Mia Sita Arobaini na Moja Eflu (Sh.40,140,641,000) kwa ajili ya Bajeti ya Matumizi. Kati ya fedha hizo Mishahara ni Shilingi Bilioni Ishirini, Milioni Mia Tisa Sabini na Tisa, Mia Mbili Thelathini na Moja Eflu (Sh.20,979,231,000), Matumizi Mengineyo ni Shilingi Bilioni Kumi na Moja, Milioni Mia Nne Arobaini na Sita, Mia Nne Kumi Eflu (Sh.11,446,410,000) na Miradi ya Maendeleo ni Shilingi Bilioni Saba, Milioni Mia Saba Kumi na Tano (Sh.7,715,000,000). Aidha, mwezi Julai, 2020 Taasisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA) iliamishwa Wizara ya

Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kutoka Wizara ya Viwanda na Biashara, ikiwa na Bajeti ya Mshahara wa Shilingi Milioni Mia Tatu na Moja, Mia Tano Sitini na Nane Eflu (Sh.301,568,000) na Mradi wa Maendeleo (Mradi wa Kuwezesha Taasisi (*Institutional Support*) Shilingi Milioni Mia Tatu Arobaini (Sh.340,000,000). Hivyo, bajeti ya Wizara ya mwaka 2020/21 baada ya COSOTA kuhamia Wizarani ni Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Saba Themanini na Mbili, Mia Mbili na Tisa Eflu (Sh.40,782,209,000) ambapo Mishahara ni Shilingi Bilioni Ishirini na Moja, Milioni Mia Mbili Themanini, Mia Saba Tisini na Tisa Eflu (Sh.21,280,799,000), Matumizi Mengineyo ni Shilingi Bilioni Kumi na Moja, Milioni Mia Nne Arobaini na Sita, Mia Nne Kumi Eflu (Sh.11,446,410,000) na Miradi ya Maendeleo Shilingi Bilioni Nane, Milioni Hamsini na Tano (Sh.8,055,000,000). Miradi hiyo ni:

- a) Kuongeza Mawanda ya Usikivu wa TBC ulioidhinishiwa Shilingi Bilioni Tano (Sh.5,000,000,000);
- b) Habari kwa Umma, ulioidhinishiwa Shilingi Bilioni Moja (Sh.1,000,000,000);
- c) Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika ulioidhinishiwa Shilingi Milioni Mia Tano Kumi Tano (Sh.515,000,000);
- d) Ukarabati wa Chuo cha Sanaa Bagamoyo ulioidhinishiwa Shilingi Milioni Mia Mbili Hamsini (Sh.250,000,000);
- e) Ujenzi wa Chuo cha Michezo Malya ulioidhinishiwa Shilingi Milioni Mia Tatu (Sh.300,000,000);
- f) Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam ulioidhinishiwa Shilingi Milioni Mia Sita Hamsini (Sh.650,000,000); na
- g) Kuimarisha Taasisi ya COSOTA ulioidhinishiwa Shilingi Milioni Mia Tatu Arobaini (Sh.340,000,000).

19. *Mheshimiwa Spika*, hadi mwezi Mei, 2021 Wizara ilipokea kutoka Wizara ya Fedha na Mipango, Shilingi Bilioni Ishirini na Tisa, Milioni Mia Sita Thelathini na Sita, Mia Sita Sitini na Nne Eflu, Mia Mbili Hamsini na Tisa (Sh.29,636,664,259) ambayo ni sawa na asilimia 72.6 ya bajeti yote. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni Shilingi Bilioni Ishirini na Tatu, Milioni Mia Sita Ishirini na Moja, Mia Sita Sitini na Nne Eflu, Mia Mbili Hamsini na Tisa (Sh.23,621,664,259) ambayo ni sawa na asilimia 72 ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida. Katika Bajeti ya Matumizi ya Kawaida iliyopokelewa, Shilingi Bilioni Kumi na Nne, Milioni Mia Moja Themanini na Mbili, Mia Nne Ishirini na Tisa Eflu, Mia Mbili Hamsini na Tisa (Sh.14,182,429,259) ni Mishahara sawa na asilimia 66.6 ya bajeti ya Mishahara na

Shilingi Bilioni Tisa, Milioni Mia Nne Thelathini na Tisa, Mia Mbili Thelathini na Tano Elfu (Sh.9,439,235,000) ni Matumizi Mengineyo sawa na asilimia 82 ya bajeti ya Matumizi Mengineyo.

20. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Bajeti ya Maendeleo, hadi mwezi Mei, 2021 Wizara ilipokea jumla ya Shilingi Bilioni Sita, Milioni Kumi Tano (Sh.6,015,000,000) sawa na asilimia 74.6 ya Bajeti. Miradi iliyopokea fedha na kiasi kilichopokewa ni ifuatayo:

- a) Kuongeza Mawanda ya Usikivu wa TBC Shilingi Bilioni Tano (Sh.5,000,000,000), sawa na asilimia 100;
- b) Habari kwa Umma, Shilingi Milioni Mia Tano (Sh.500,000,000), sawa na asilimia 50; na
- c) Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika Shilingi Milioni Mia Tano Kumi na Tano (Sh.515,000,000), sawa na asilimia 100.

Kwa upande wa miradi ambayo haijapata fedha ambayo inahusu ukarabati wa Chuo cha Sanaa Bagamoyo; ujenzi wa Chuo cha Michezo Malya; ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam na kuimarisha Taasisi ya COSOTA, Wizara imekwishawasilisha maombi ya fedha hizo Wizara ya Fedha na Mipango na inatarajiwa zitapatikana kabla ya mwishoni mwa Juni, 2021.

3.2 UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA KWA MWAKA 2020/21

3.2.1 SEKTA YA HABARI

21. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Sekta hii inayohusisha Idara ya Habari-MAELEZO, Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC), Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN) na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (kwa upande wa maudhui ya utangazaji), ni pamoja na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Habari na Utangazaji ya mwaka 2003, Sheria ya Huduma za Habari Na. 12 ya mwaka 2016 na kuisemea Serikali kuhusu utekelezaji wa Sera, Mikakati, Programu na Miradi mbalimbali ya kuwaletea wananchi maendeleo inayotekelezwa na Serikali.

22. Mheshimiwa Spika, Sheria ya Huduma za Habari Na. 12 ya mwaka 2016 inaelekeza kuanzishwa kwa Bodi ya Ithibati, Baraza Huru la Habari pamoja na Mfuko wa Mafunzo kwa Wanahabari. Bodi ya Ithibati itakuwa na jukumula la kutoa ithibati na vitambulisho kwa wanahabari wenye sifa, kusimamia maadili na nidhamu miongoni mwa waandishi wa

habari, kuishauri Serikali kuhusu elimu ya kitaaluma na mafunzo ya wanahabari na kuhakikisha wanahabari wanazingatia Sheria, Kanuni na Maadili ya uandishi wa habari katika utekelezaji wa majukumu yao. Kwa sasa Wizara inaendelea na taratibu za kuanzisha Bodi hii.

Aidha, Baraza Huru la Habari litaundwa baada ya Bodi ya Ithibati kuanza kazi, kwa kuwa Baraza hili litaundwa na wanahabari wenyewe watakaokuwa wamepewa ithibati. Pamoja na majukumu mengine, Baraza hili litakuwa linashughulikia malalamiko na kutoa maamuzi kuhusiana na ukiukwaji wa maadili katika uandishi wa habari. Kwa upande wa Mfuko wa Mafunzo kwa wanahabari, Mfuko huo utawezesha waandishi wa habari kupata mafunzo, kusaidia kuboresha na kuendeleza maudhui ya ndani pamoja na kufanyika kwa tafiti katika uandishi wa habari na mawasiliano ya umma.

- 23. *Mheshimiwa Spika*,** pamoja na Sheria ya Huduma za Habari Na. 12 ya Mwaka 2016 kutoa fursa ya kuwajengea uwezo wanahabari kimapunzi kupitia Mfuko huu, Sheria hii inawataka pia waajiri kuwakatia bima Wanahabari, kuifanya taaluma ya habari kutambulika kisheria badala ya kila mtu kufanya kazi ya habari na kuweka misingi mizuri na kusimamia maadili ya taaluma ya habari nchini.
- 24. *Mheshimiwa Spika*,** wananchi waliendelea kuhabarishwa kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali kupitia Msemaji Mkuu wa Serikali ambapo hadi kufikia mwezi Mei, 2021 alifanya jumla ya mikutano 11 na vyombo vya habari. Kupitia mikutano hiyo, Msemaji Mkuu wa Serikali alizungumzia na kutoa ufafanuzi wa masuala mbalimbali ikiwemo utekelezaji wa miradi, programu na mikakati ya Serikali. Vilevile, alifanya mahojiano na vyombo mbalimbali vya habari (Redio na Televisheni) vya ndani na nje kama vile Shirika la Utangazaji la Uingereza (BBC), China Global Television Network (CGTN), Deutsche Welle (DW) na vingine vingi ambapo alizungumzia na kufafanua masuala mbalimbali yaliyohitaji ufafanuzi.
- 25. *Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Spika*,** Wizara iliandaa jumla ya habari 1,453 zilizochapishwa katika magazeti mbalimbali zikitoa taarifa kuhusu mafanikio ya utekelezaji wa kazi za Serikali. Aidha, jumla ya habari picha za video 2,342 na mnato 1,389 na vibango 1,503 ziliandaliwa na kusambazwa kupitia televisheni mtandao na mitandao ya kijamii ikiwemo *blogs, twitter, facebook, Youtube* na *Instagram* pamoja na Majarida ya Mtandaoni 40 yalichapishwa na kusambazwa.

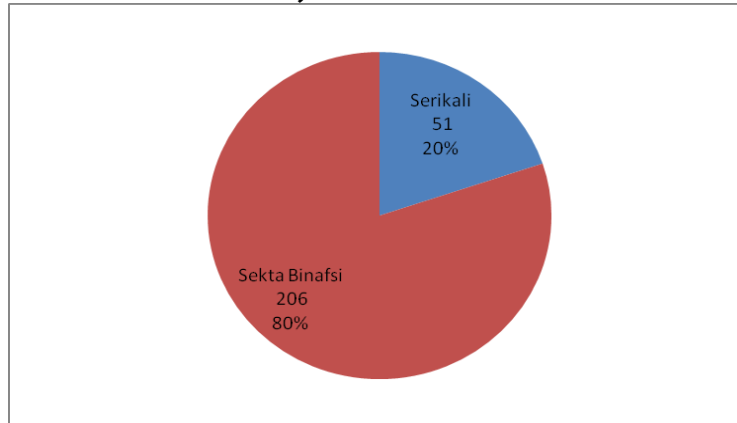
26. Mheshimiwa Spika, wigo wa vyombo vya habari umeendelea kuongezwa ili kuhakikisha wananchi wanapata haki yao ya kikatiba ya kupata taarifa wakati wote kuhusu matukio mbalimbali muhimu kwa maisha na shughuli zao, ambapo katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 jumla ya magazeti na majarida mapya 14 yalipatiwa leseni ambapo magazeti saba (7) ni ya wamiliki binafsi na saba (7) ni ya Serikali. Aidha, leseni 26 zilihuishwa zikihusisha leseni 25 za wamiliki binafsi na leseni moja (1) ya Serikali. Hadi kufikia mwezi Mei 2021, Tanzania ilikuwa na magazeti na majarida yaliyosajiliwa 257 ambapo 206 yanamilikiwa na Sekta Binafsi (80.16%) na 51 yanamilikiwa na Serikali (19.84%).

Aidha, katika kipindi hicho TCRA ilitoa leseni katika vituo saba (7) vya redio vyote vikiwa vinamilikiwa na watu binafsi, vituo vitano (5) vya televisheni ambapo vinne (4) vinamilikiwa na watu binafsi na kimoja cha Umma. Kwa upande wa maudhui mtandaoni, vituo 117 vya watoa huduma za televisheni kwa njia ya mtandao (*Online TV*) vilipewa leseni na vituo vinne (4) vya redio mtandaoni (*Online Radio*) vilipewa leseni. Vilevile, vituo 16 vya huduma za blogu mtandaoni pamoja na mtoa huduma mmoja wa Jukwaa Mtandaoni (*Online forum*) vilipatiwa leseni.

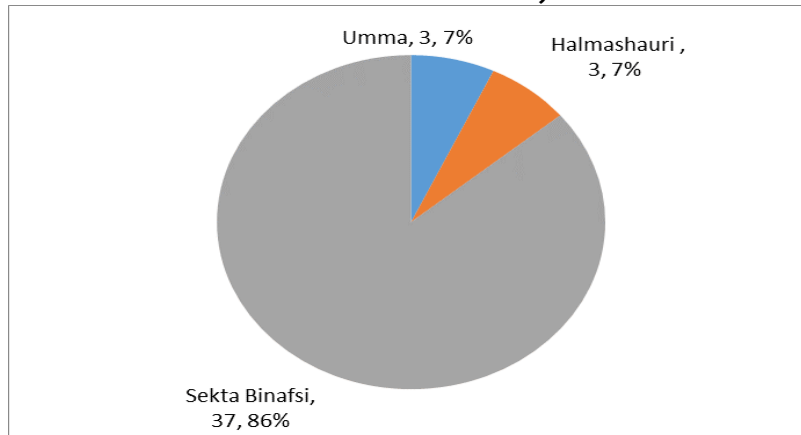
27. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Mei, 2021 Tanzania ilikuwa na jumla ya vituo vya televisheni arobaini na tatu (43) ambapo vya Halmashauri za Wilaya ni vitatu (3), umma vitatu (3) na vya binafsi 37. Kwa upande wa redio, kuna jumla ya vituo 200 ambapo vya Halmashauri za Wilaya ni vinne (4), vya umma ni viwili (2) na vya binafsi ni 194. Aidha, televisheni mtandao ni 451, redio mtandao ni 23, blogu ni 122 na jukwaa mtandaoni ni 9. Vyombo vyote vya utangazaji mtandaoni vilivyo na leseni vinaendelea kutoa huduma za utangazaji kwa mujibu wa Sheria na Kanuni zinazosimamia Sekta. *Kiambatisho Na. 1* kinabainisha mwenendo wa usajili wa Vyombo vya Habari hadi Mei, 2021. Kwa upande wa vitambulisho vya waandishi wa habari, jumla ya vitambulisho 838 vilitolewa kwa waandishi wa habari wa ndani katika kipindi cha Julai 2020 hadi Mei, 2021.

28. Msheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha ushirikiano na wadau wa habari ambapo Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa linaloshughulikia Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO) na wadau wengine wa habari kwa pamoja waliandaa na kuadhimisha Siku ya Uhuru wa Vyombo vya Habari Duniani tarehe 3 Mei, 2021 iliyoadhimishwa Kitaifa jijini Arusha.

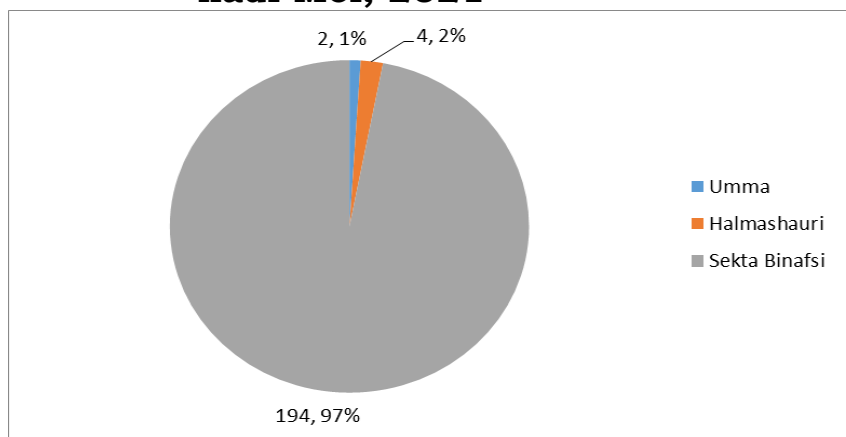
Kielelezo Na. 1: Magazeti na Majarida Yaliyosajiliwa hadi Mei, 2021

Kielelezo Na. 2: Vituo vya Televisheni Vilivyopewa Leseni hadi Mei, 2021

Kielelezo Na. 3: Vituo vya Redio Vilivyopewa Leseni hadi Mei, 2021

3.2.1.1 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)

29. Mheshimiwa Spika, TBC ni Shirika la Utangazaji la Umma lenye majukumu ya kuhabarisha, kuelimisha, kuburudisha,

kutafakarisha, kuendeleza utamaduni na kulinda taswira ya nchi. TBC inamiliki Redio (*TBC Taifa, TBCFM, na TBC International*); studio za redio za Kanda (Kigoma, Arusha, Dodoma na Songea); Televisheni (*TBC1, TBC2, na TBC3 (Tanzania Safari Channel)*); na TBC Mtandao (Tovuti ya www.tbc.go.tz, Programu Tumizi ya TBC Live; Mitandao ya kijamii ikiwemo *Facebook, Instagram, Twitter na Youtube*. Aidha, Shirika lina Tovuti na Programu Tumizi ya Tanzania Safari Channel (www.tanzaniasafarichannel.go.tz).

- 30. Mheshimiwa Spika,** Serikali kupitia TBC imeendelea kuchukua hatua za kuhakikisha usikivu wa redio za TBC unaimarika katika maeneo mbalimbali nchini yenye usikivu hafifu au kutokuwa na usikivu. Katika kipindi hiki, ujenzi wa mitambo ya kurusha matangazo ili kuongeza mawanda na usikivu wa redio za TBC uliendelea katika Wilaya za Same, Sikonge, Kahama, Bunda, Nkasi, Kasulu na Karagwe na unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Agosti, 2021. Aidha, kazi ya ujenzi wa mitambo kwa ajili ya kuongeza mawanda na usikivu katika Wilaya za Ngara, Kyela, Ruangwa, Kilombero na Ludewa unaendelea kupitia ufadhili wa Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2021. Vilevile, ujenzi wa mitambo ya redio ya FM katika Wilaya za Tanganyika, Makete, Uvinza, Mbinga na Ngorongoro kupitia ufadhili wa UCSAF unaendelea na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2021. Vilevile, ujenzi wa jengo la kituo cha kurushia matangazo ya FM katika eneo la Kisaki, Morogoro ulikamilika mwezi Desemba, 2020 na ufungaji wa mitambo ulikamilika mwezi Mei, 2021. Matangazo ya redio za TBC katika kituo hiki yanapatikana katika masafa ya 87.9MHZ kwa TBC_{Taifa} na 89.9MHZ kwa TBC_{FM}.
- 31. Mheshimiwa Spika,** naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, kutokana na hatua zinazochukuliwa na Wizara, usikivu wa redio umeongezeka kutoka Wilaya 87 mwaka 2017 hadi Wilaya 102 mwaka 2021. Miradi inayoendelea kutekelezwa kwa sasa ikikamilika, usikivu utaongezeka na kufikia Wilaya 119 kati ya Wilaya zote 161 sawa na asilimia 74 na matarajio ya Serikali ni usikivu wa redio kuzifikia Wilaya 134 (83%) za Tanzania Bara pamoja na visiwa vya unguja na Pemba kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022. Mpango wa Serikali ni kufunga mitambo ya redio kwa ajili ya usikivu kwa Wilaya 27 zilizosalia ifikapo mwaka 2025.
- 32. Mheshimiwa Spika,** ukarabati wa vyumba vya studio na kufunga mitambo ya redio katika Jiji la Dodoma umekamilika mwezi Mei, 2021 ambapo studio mbili za

kuandalia vipindi zimejengwa, moja ya kurushia matangazo pamoja na Redio ya Jamii itakayorusha matangazo yake kupitia masafa ya 93.7MHz. Redio hii itawezesha kuandaa na kurusha vipindi vya redio kutoka Makao Makuu Dodoma pamoja na kurusha habari za kikanda na hivyo kuleta uelewa kwa wananchi kuhusiana na kazi wanazozifanya.

- 33. *Mheshimiwa Spika*,** TBC inatarajia kufunga mitambo na vifaa vya kisasa vya kidijiti katika studio za redio (TBC*Taifa*, TBC*FM* na TBC*International*) zilizopo Barabara ya Nyerere, jijini Dar es Salaam. Ufungaji wa mitambo mipya unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2021.
- 34. *Mheshimiwa Spika*,** Serikali imeendelea pia kuimarisha studio za televisheni za TBC ambapo katika kipindi hiki ujenzi wa jengo la ghorofa moja lililopo Mikocheni, Dar es Salaam kwa ajili ya studio za TBC₂ lilikamilika. Aidha, mitambo na vifaa muhimu vya studio hiyo vilifungwa mwezi Februari, 2021 na utaratibu wa ufungaji wa vizuia mwangwi katika studio pamoja na ununuzi wa samani unaendelea na unatarajia kugharimu Shilingi Milioni Mia Nne Hamsini na Mbili (Sh.452,000,000). Mradi huu ambao unatekelezwa kwa ushirikiano baina ya Tanzania na Korea Kusini, hadi sasa umegharimu Shilingi Bilioni Tatu, Milioni Mia Mbili Hamsini na Saba, Mia Moja Themanini na Nane Eflu, Mia Nne Hamsini na Nane (Sh. 3,257,188,458) ambapo kati ya fedha hizo, Serikali ya Tanzania imetoa Shilingi Milioni Mia Sita Themanini, Mia Tano Themanini na Moja Eflu, Mia Mbili Kumi na Moja (Sh. 680,581,211). Aidha, mafunzo ya uendeshaji wa studio hiyo kwa wataalamu wa TBC yalitolewa mwezi Februari, 2021.
- 35. *Mheshimiwa Spika*,** Serikali kupitia TBC imeanzisha chaneli ya Televisheni ya TBC2 ikiwa ni utekelezaji wa azma ya kuendelea kupanua wigo wa kupeleka habari kwa umma, inayoendana na mahitaji ya walaji kwenye soko hasa vijana na wapenda burudani. Studio hii itatumika kwa ajili ya kuandaa na kurusha vipindi vya habari, elimu na burudani kwa vijana; kuandaa vipindi vya biashara; kuendesha midahalo mbalimbali na kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa vyuo vya habari.
- 36. *Mheshimiwa Spika*,** Shirika pia lalinunua mitambo na vifaa kwa ajili ya studio, *Fly away*, *LIVE-U* na studio j o n g e v u vyenye thamani ya Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Nne Tisini na Moja, Mia Tano Sitini na Saba Eflu, Mia Sita (Sh. 2,491,567,600) kwa ajili ya Chaneli ya *Tanzania Safari* iliyoanzishwa mahususi kwa ajili ya kutangaza vivutio vya utalii vilivyomo nchini. Vilevile, watendaji 58

kutoka mikoa yote ya Tanzania walipata mafunzo ya kuboresha uandaaji wa maudhui. Mafunzo hayo yaliendeshwa na mtaalamu mbobezi wa Kitanzania ambaye huandaa vipindi vya “*National Geographic*” na kampuni za kimataifa. Chaneli ya *Tanzania Safari* kwa sasa inapatikana katika visimbuzi vyote vilivyomo nchini bila kulipia (*free to air*) na katika chaneli za kimataifa za DSTV na ZUKU na pia inaendelea kuandaa maudhui yatakayorushwa kwa lugha za kigeni ikiwemo Kichina, Kijerumani, Kiingereza na Kireno ili kutangaza utalii katika mataifa mbalimbali ya kigeni.

- 37. *Mheshimiwa Spika***, kuwepo kwa chaneli hii kumewezesha Watanzania na nje ya nchi kufahamu vivutio vya utalii vilivyopo nchini, pamoja na kutangaza utamaduni wa Mtanzania ikiwemo historia ya ukombozi wa nchi zilizoko kusini mwa Afrika. Matokeo ya vipindi vinavyorushwa na chaneli hii yamekuwa na mwitikio chanya ndani na nje ya nchi. Mathalan, hivi karibuni chaneli ya Tanzania Safari iliandaa na kurusha vipindi vinavyohusiana na historia ya ukombozi wa nchi za Kusini mwa Afrika ambapo baadhi ya familia za wapigania uhuru walioishi katika kambi ya Mazimbu iliyopo mkoani Morogoro ziliweza kuunganishwa na ndugu zao waliopo nchini Afrika Kusini.

3.2.1.2 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

- 38. *Mheshimiwa Spika***, jukumu kubwa na la msingi la Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN) ni kuwa chombo cha mawasiliano kati ya Serikali na wananchi na pia wananchi na Serikali yao. Jukumu hili linatekelezwa kupitia magazeti ya Daily News, Sunday News, HabariLeo na SpotiLeo na pia kwa kutumia njia za kielektroniki kama vile tovuti na mitandao ya kijamii ikiwemo *Twitter, Instagram, Facebook* na *Youtube*.
- 39. *Mheshimiwa Spika***, TSN iliendelea kujiimarisha kibiashara ili kukabiliana na ushindani mkubwa katika soko la habari chapishi (*print media industry*) na kuendelea kushuka kwa biashara ya magazeti kutokana na kushamiri kwa habari mtandao, kwa kuboresha magazeti yake kimwonekano na kimaudhui na pia kwa kubuni, kuanzisha na kuendeleza vyanzo vipya vya mapato. Vyanzo hivyo ni pamoja na utoaji wa ushauri wa kimedia (*media consultancy*), huduma za uchapaji kibiashara, upigaji picha kibiashara (*commercial photography*), huduma za uhariri na usanifu, huduma za uhakiki maandishi (*proof reading*) na uandaaji na uendeshaji wa majukwaa ya fursa za biashara na uwekezaji.

- 40. Mheshimiwa Spika**, hatua hizi zimeiwezesha TSN kuendelea kujijenga kama Kampuni inayotoa huduma za habari kwa upana wake na hivyo kupanua wigo wa mapato lakini bila kusahau jukumu lake la msingi. Mathalan, katika kipindi hiki, Kampuni ilianza kutoa huduma za uchapaji kibiashara kwa kutumia mtambo wake wa kidijiti (*digital printing machine*) ambazo ziliingiza jumla ya Shilingi Bilioni 1.027 na pia ilitoa huduma ya Ushauri wa Kitaalamu kuhusumedia (*Media Consultancy*) kwa Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) na kuingiza kiasi cha Shilingi Milioni 314.
- 41. Mheshimiwa Spika**, pia, TSN iliandaa na kuchapisha Matoleo Maalumu (*special supplements*) saba yaliyoangazia masuala mbalimbali ya Kitaifa ambayo, mbali na kuongeza maudhui ya magazeti, pia yalichangia katika kuongeza mapato kwa kuiingizia Kampuni jumla ya Shilingi milioni 892.9.
- 42. Mheshimiwa Spika**, vilevile, TSN iliendelea kujiimarisha katika habari mtandao kwa kuimarisha kitengo husika kwa kukipatia vifaa na nguvukazi na pia kuboresha uuzaji wa magazeti yake kwa njia ya mtandao kupitia Programu Tumizi za simu (*mobile apps*). Hadi kufikia mwezi Mei, 2021 jumla ya wasomaji 9,422 walikuwa wamejisajili kutumia huduma hii ambapo wasomaji 2,038 walijisajili kati ya mwezi Julai, 2020 na Mei, 2021 na wameiingizia Kampuni mapato ya Shilingi Milioni 34.23.
- 43. Mheshimiwa Spika**, Kampuni pia iliongeza upatikanaji wa habari katika mitandao ya kijamii na hivyo kuvutia wasomaji na wafuatiliaji. Katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 jumla ya watu milioni 68.4 wameweza kuangalia video au kusoma habari kwenye kurasa za TSN na chaneli ya *YouTube*. Aidha, TSN inaendelea na juhudi za kuanzisha studio ya kisasa (*multimedia studio*) kwa ajili ya kutengenezea vipindi na kumbukumbu za picha. Studio hii ambayo itagharamiwa kwa fedha za ndani ya Kampuni inatarajiwa pia kuwa chanzo cha mapato ya Kampuni kwa kufanya kazi za wateja mbalimbali.
- 44. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi hiki, TSN pia imeendelea na juhudi za kupata mtambo mpya na wa kisasa wa uchapaji ili kuondokana na mtambo uliopo wa kuchapa magazeti ambao umekuwa na ufanisi hafifu kutokana na uchakavu na hivyo kuathiri ubora wa magazeti na kusababisha kupoteza wateja wa matangazo hasa ya rangi na pia kuongeza gharama za uendeshaji kwa kuharibika mara kwa mara na kuwa na matumizi makubwa ya mali ghafi.

Taratibu za kupata fedha kiasi cha Shilingi Bilioni 16 kwa ajili ya ununuzi wa mtambo huo zinaendelea katika Wizara ya Fedha na Mipango na utekelezaji wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwaka 2021/22. Mradi huu utakapoanza utakuwa chanzo kingine kikubwa cha mapato ya kampuni, sio tu kwa kuongeza biashara ya magazeti na matangazo kwa kuchapa magazeti yenye ubora wa hali ya juu, bali pia kwa kutoa huduma za uchapaji wa machapisho mbalimbali ndani na nje ya nchi.

3.2.1.3 MAMLAKA YA MAWASILIANO TANZANIA (TCRA)

- 45. *Mheshimiwa Spika*,** Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA) kupitia Kamati ya Maudhui ina jukumu la kumshauri Waziri mwenye dhamana ya Habari kuhusu utekelezaji wa Sera ya Utangazaji, kusimamia na kufuatilia maudhui ya vituo vya utangazaji, kushughulikia malalamiko kutoka kwa watangazaji na watumiaji wa huduma za utangazaji pamoja na kuhakikisha kuwa Kanuni za Utangazaji zinafuatwa.
- 46. *Mheshimiwa Spika*,** Kamati ya Maudhui ya TCRA iliendesha semina kwa Wahariri Wakuu na Waandaaji wa vipindi (Watozi) vya Redio na Televisheni kwa lengo la kuwajengea uwezo wa kuandaa vipindi bora vinavyozingatia maadili, weledi na Kanuni za Utangazaji. Jumla ya Wahariri 62 na Watozi 120 walishiriki kwenye semina hizo. Wizara kwa kushirikiana na TCRA itatekeleza Mpango maalumu wa kutoa elimu kwa watoa huduma za maudhui mtandaoni ili kuwajengea uwezo wa kutoa maudhui bora, yanayozingatia weledi na maadili ya utangazaji.

3.2.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

- 47. *Mheshimiwa Spika*,** ili kuwa na miongozo madhubuti ya kusimamia na kuendeleza utamaduni na inayoendana na wakati na mahitaji ya sasa, Wizara iliendelea kufanya mapitio ya Sera ya Utamaduni ya Mwaka 1997. Tayari rasimu ya Sera ya Utamaduni iliyohuishwa imeandaliwa na kwa sasa wadau wanaendelea kushirikishwa kutoa maoni na mapendekezo yao ili kuhakikisha Sera hiyo inazingatia mahitaji na matakwa ya jamii ya Watanzania. Kukamilika kwa Sera hii pamoja na mambo mengine, kutatoa fursa ya kuwa na Sera inayoendana na mabadiliko mbalimbali ya kiuchumi, kijamii, kisayansi na teknolojia yaliyotokea tangu kutungwa kwa Sera ya sasa ya Utamaduni miaka 24 iliyopita.
- 48. *Mheshimiwa Spika*,** ikiwa ni hatua ya kuhakikisha

watendaji wa kazi za kiutamaduni na sanaa wanapata mitaji ya kuimarisha kazi zao pamoja na kuzalisha bidhaa bora zinazomudu ushindani kitaifa na kimataifa, Serikali imeanzisha Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania ambao ulisajiliwa tarehe 30 Septemba 2020. Kuanzishwa kwa Mfuko huu kutakuwa chachu ya maendeleo katika Sekta za Utamaduni na Sanaa, kwa kutatua changamoto zinazozikabili Sekta hizo na wadau wake na hivyo kuimarisha zaidi mchango wa Sekta hizo katika Pato la Taifa na ajira.

- 49. Mheshimiwa Spika,** Wizara kwa kushirikiana na wadau iliandaa Taarifa ya Utekelezaji wa Mkataba wa UNESCO wa Mwaka 2003 kuhusu Kulindwa kwa Urithi wa Utamaduni Usioshikika. Taarifa hiyo ambayo iliwasilishwa Makao Makuu ya UNESCO Paris, Ufaransa tarehe 15 Desemba, 2020, inaelezea pamoja na mambo mengine, hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa Mkataba huo pamoja na vipengele muhimu vya Urithi wa Utamaduni Usioshikika unaopatikana nchini na inabainisha mikakati ya kutekelezwa kwa kushirikiana na wadau ili kulinda na kuhifadhi urithi huo.

Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa Mkataba huo ni pamoja na kutolewa kwa elimu kwa jamii kuhusu umuhimu wa kuhifadhi urithi wa utamaduni usioshikika, kuwajengea uwezo maafisa utamaduni na kubainisha vipengele vya urithi huu vyenye sifa ya kuingizwa katika orodha ya urithi wa Taifa na Kimataifa. Aidha, ubainishaji wa vipengele hivi umefanyika kwa mikoa ya Arusha, Kilimanjaro na Tanga. Manufaa ya utekelezaji wa Mkataba huu ni pamoja na nchi yetu kunufaika na fursa za mafunzo na uwezeshaji wa kifedha kupitia Mfuko wa Mkataba huu. Kwa mujibu wa taarifa hiyo, Mikakati itakayotekelezwa ili kuhifadhi urithi huu ni pamoja na kufanya tafiti katika jamii kabla ya kuondoka kwa maktaba hai (wazee), kuendeleza urithi huu ili kuvutia utalii wa kiutamaduni na kuongeza kipato kwa wananchi na Taifa kwa ujumla.

Vilevile, Wizara imeendelea kutoa elimu kwa jamii kupitia vyombo vya Habari vikiwemo radio, televisheni na mitandao ya kijamii kuhusu kuzingatia mila na desturi za Mtanzania, kuhimiza uzingatiaji wa maadili na utamaduni wa Mtanzania hususan kwa vijana ili kuthamini na kuendeleza utamaduni wetu na kuurithisha kwa vizazi vya sasa na vijavyo.

- 50. Mheshimiwa Spika,** fauka ya hayo, Wizara iliratibu Kikao kazi cha Maafisa Utamaduni na Maafisa Michezo kutoka katika Mikoa na Halmashauri zote nchini kilichofanyika

tarehe 22-23 Mei, 2021. Lengo la Kikao kazi hicho lilikuwa ni kujadili maendeleo, fursa na changamoto zinazozikabili sekta za utamaduni na michezo na kuweka mikakati ya utatuzi wa changamoto zilizopo kwa maendeleo ya Sekta hizo.

Fursa muhimu zilizotokana na kikao hiki ni pamoja na Maafisa hao kupata elimu ya uendelezaji wa amali za urithi wa utamaduni, ushirikishwaji wa Maafisa Utamaduni katika uendelezaji wa lugha ya Kiswahili, miongozo ya utekelezaji wa Sera na uboreshaji wa Muundo wa Utumishi wa Maafisa Utamaduni. Kikao hiki kilibainisha changamoto kubwa inayowakabili Maafisa Utamaduni kuwa ni upatikanaji wa bajeti ya kutekeleza shughuli za kiutamaduni katika ngazi ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na ukosefu wa uwakilishi stahiki katika vikao vya maamuzi ili kuhakikisha uzingatiwaji wa masuala ya utamaduni katika vipaumbele vya mamlaka hizo. Changamoto hizi zitatatuliwa kwa kuboreha Muundo wa Maafisa hao, zoezi ambalo limekwishaanza katika hatua za awali.

- 51. *Mheshimiwa Spika*,** kwa kuzingatia kuongezeka kwa matumizi ya lugha ya Kiswahili Kitaifa na Kimataifa, vifaa vya ukalimani vya kisasa vimenunuliwa kwa ajili ya kufundishia wakalimani kwa vitendo. Hatua hii itawezesha kukidhi mahitaji ya wakalimani wenye sifa za Kimataifa na kuimarisha ajira za wakalimani wanaoandaliwa nchini.

Ununuzi wa vifaa hivi utawezesha taifa kuzalisha wakalimani wengi zaidi na wenye weledi, kwani kwa muda mrefu wanafunzi wanaohitimu katika vyuo hawapati fursa ya kutumia vifaa hivi kama sehemu ya mafunzo kwa vitendo, kwa kuwa hakuna chuo chochote hapa nchini ambacho kina vifaa hivi. Hivyo, itakuwa ni fursa muhimu kwa wahitimu hawa kupata mafunzo ya vitendo kabla na baada ya kuhitimu.

- 52. *Mheshimiwa Spika*,** Matumizi ya Kiswahili hivi sasa yanaongezeka kwa kasi duniani. Kukubalika kwa lugha hii kunachagizwa na mambo kadha wa kadha ikiwemo msukumo wa kustawisha Kiswahili ndani na nje ya nchi uliofanywa na unaoendelea kufanywa na viongozi wetu wa kitaifa. Juhudi hizo zimefanywa na aliyekuwa Rais wa Awamu ya Tano Hayati Dkt. John Pombe Magufuli na watangulizi wake, na kwa sasa zinaendelezwa kwa kasi na Rais wa Awamu ya Sita Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan. Vilevile, nitambue mchango wa Katibu Mtendaji wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) Bi. Stergomena Lawrance Tax ambaye kwa kushirikiana na Serikali amewezesha lugha hiyo kukubalika katika SADC kama

lugha rasmi ya umoja huo. Aidha, baada ya Kiswahili kuwa moja ya lugha za Umoja wa Afrika, mchakato unaendelea wa kuifanya lugha hiyo kuwa lugha ya kazi katika Umoja huo.

3.2.2.1 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

53. *Mheshimiwa Spika*, majukumu ya BAKITA ni pamoja na kuendeleza, kustawisha na kuimarisha lugha ya Kiswahili kitaifa na kimataifa.

54. *Mheshimiwa Spika*, katika kubidhaisha Kiswahili kitaifa na kimataifa, BAKITA limefungua kituo cha kufundisha, kutahini na kupima ujuzi wa lugha ya Kiswahili kwa wageni kilichopo katika Ofisi zake. Kituo hiki tangu kilipoanza kutoa huduma mwaka 2020 kimetoa mafunzo ya Kiswahili kwa watu mbalimbali wakiwemo raia wawili wa Polandi, wawili wa Jamhuri ya Cheki, mmoja wa Uingereza, na mmoja wa Kanada. Aidha, BAKITA limepima ujuzi wa Kiswahili kwa mabalozi wawili wa nchi za Polandi na Italia, wafanyakazi wawili mmoja wa Ubalizi wa Uingereza na mwingine wa Ubalizi wa Italia. Pia, huduma hiyo imetolewa kwa raia mmoja wa India na mwingine wa Uganda. Hata hivyo, wingi wa wageni waliokuwa wakitarajiwa kujiunga na kituo haukufikiwa kutokana na mlipuko wa ugonjwa wa Korona.

Aidha, katika kukabiliana na hali hiyo programu maalumu inayoitwa *SWAHILI PRIME* imeandaliwa na itaanza rasmi kutumika kufundishia Kiswahili kwa njia ya mtandao mwezi Juni, 2021. Fauka ya hayo, taratibu na majadiliano ya kufungua vituo vya kufundisha Kiswahili kwa wageni katika balozi za Tanzania yameanza na kwa kuanzia, kipaumbele kimewekwa katika nchi za China, Ethiopia, Afrika Kusini, Zimbabwe na Msumbiji kutokana na nchi hizo kuonyesha mahitaji makubwa zaidi ya kuifahamu lugha ya Kiswahili. Mpango uliopo ni kuhakikisha balozi zetu zote zinakuwa na vituo vya kufundisha Kiswahili.

55. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, Mwongozo wa Kitaifa wa Kufundisha Kiswahili kwa Wageni unaolenga kuboresha na kuweka ufananivu wa ufundishaji wa Kiswahili kama lugha ya kigeni umeandaliwa. Mwongozo huu tayari umeanza kutumiwa na vituo vinavyofundisha Kiswahili kwa wageni ndani na nje ya nchi. Pia, umesambazwa kwenye balozi za Tanzania katika nchi za Namibia, Burundi na Korea Kusini. Balozi hizi ni zile ambazo tayari zimeanzisha vituo au zipo katika maandalizi ya kufungua vituo hivyo.

56. *Mheshimiwa Spika*, ili kufanikisha ubidhaishaji katika uwanja wa ufundishaji wa Kiswahili kama lugha ya kigeni,

mafunzo ya kuimarisha stadi za kufundisha Kiswahili kwa wageni yalitolewa kwa wataalamu 48 wa mkoani Dar es Salaam na Tanga. Mikoa mingine iliyokwishapatiwa mafunzo hayo tangu mwaka 2018/2019 ni Dar es Salaam (awamu 14), Mwanza (awamu 2), Mbeya (awamu 2), Arusha (awamu 1), na Iringa (awamu 1). Aidha, hadi sasa idadi ya wataalamu waliosajiliwa ni 1,318. BAKITA litaendelea kutoa mafunzo haya katika Mikoa mingine katika mwaka 2021/22.

57. **Mheshimiwa Spika** ili kuendeleza matumizi ya Kiswahili katika mikutano na shughuli mbalimbali za kitaifa na kimataifa, huduma ya ukalimani ilitolewa katika mikutano kadhaa ikiwemo mikutano mitatu ya Asasi za Kiraia zinazojihusisha na ukatili wa kijinsia dhidi ya wanawake na watoto na masuala ya afya ya akili. Vilevile, huduma hii ilitolewa katika shughuli nyingine za ndani ya nchi kama vile dhifa za kitaifa.
58. **Mheshimiwa Spika**, ili kuimarisha huduma ya ukalimani, mafunzo ya msasa yaliyoambatana na upimaji wa kiwango cha weledi wa ukalimani yalitolewa kwa wakalimani wanafunzi 11 wa lugha za Kiingereza, Kireno na Kiarabu. Hadi Mei, 2021 idadi ya wakalimani waliosajiliwa imefikia 45 ambapo kati ya hao, 20 ni wakalimani waliobobea na 25 wanahitaji mafunzo zaidi. Kwa sasa Tanzania inahitaji wakalimani wapatao 70 wa kuhudumu katika lugha mbalimbali, hivyo wakalimani watandelea kupatiwa mafunzo na kuimarishwa zaidi katika lugha rasmi za Jumuiya za kikanda na kimataifa, mathalan SADC na Umoja wa Afrika.
59. **Mheshimiwa Spika**, huduma ya tafsiri kwa mashirika, idara, wizara, ofisi za balozi na watu binafsi ilitolewa kwa nyaraka 738. Tafsiri hizo zilihusisha lugha za Kichina, Kituruki, Kiingereza, Kiarabu, Kihispaniola, Kijerumani, Kireno na Kifaransa
60. **Mheshimiwa Spika**, ili kukieneza Kiswahili kitaifa na kimataifa, Kamusi ndogo ya semi za kila siku ya *Kiswahili – Kiingereza - Kireno* na *Jarida la Lugha Yetu* vilichapishwa na tayari vimeanza kutumiwa. Pia, Kitabu cha *Furahia Kiswahili* kinachotumiwa kufundisha Kiswahili kwa wageni hatua ya awali kimepitiwa kwa lengo la kukiboresha na kukifanya kiendane na *Mwongozo wa Kitaifa wa Ufundishaji wa Kiswahili kwa Wageni* na kinatarajiwa kukamilika na kuchapishwa ifikapo Machi, 2022.
61. **Mheshimiwa Spika**, ili kusimamia ubora wa mafunzo ya Kiswahili kwa wageni, utambuzi na ithibati imetolewa kwa vituo vitano vya kufundisha Kiswahili kwa wageni ambavyo

ni Nuru Cultural and Swahili Training Solution (Dar es Salaam), Modern Linguistics and African Cultural Promotion Centre - MOLAC (Arusha), UPI Innovations and Development (Dar es Salaam), Kituo cha Kufundisha Kiswahili kwa Wageni Tanga na Swahili Community Centre. Hadi sasa jumla ya vituo 15 vya kufundisha Kiswahili kwa wageni vimekwishatambuliwa rasmi.

Vituo vingine ambavyo tayari vilishasajiliwa ni Swahili Dar Language School (Dar es Salaam), Learn Swahili (Dar es Salaam), Peace Corps Tanzania (Dar es Salaam), Chuo cha Maendeleo na Ushirikiano wa Kimataifa - MS TCDC (Arusha), South Africa Fellowship of Churches (Afrika Kusini), Isiders Languages Center (Dar es Salaam), Lilinga Swahili School (Iringa), Kiswahili na Utamaduni – KIU (Dar es Salaam), Swahili Hub (Dar es Salaam) na Italy Swahili Language School (Italia).

- 62. *Mheshimiwa Spika***, ili kuhakikisha Kiswahili kinasheheni msamiati mpya na unaokidhi matumizi na mahitaji katika nyanja mbalimbali, jumla ya msamiati 216 wa mazingira na 103 wa Ugonjwa wa Virusi vya Korona (UVIKO 19) ulipitishwa (kusanifishwa). Aidha, vifungu 100 vya maneno kwa ajili ya tovuti ya Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania navyo vilisanifishwa na kwa ujumla wake kufanya matumizi ya Kiswahili yaende sawia na mambo yanayoibuka katika jamii pamoja na mabadiliko ya sayansi na teknolojia. Baadhi ya msamiati huo umepata mashiko makubwa Kitaifa na Kimataifa na miongoni mwake ni matumizi ya neno barakoa (mask), kiambukuzi/kipukusi (*sanitizer*) na UVIKO 19 (*COVID 19*) kwa ugonjwa unaosababishwa na virusi vya Korona. Vilevile, kwa upande wa Mazingira matumizi ya maneno kama vile mvuaasidi (*acid rain*), uasilishaji (*adaptation*) na vichafuzi hewa (airborne particulates); nayo yametandawaa Kitaifa na Kimataifa.
- 63. *Mheshimiwa Spika***, pamoja na usanifishaji huo, kumekuwepo na maneno magumu ambayo mara nyingi wananchi hushindwa kuyaelewa kiurahisi. Katika kutatua changamoto hiyo, BAKITA inaendeleza jitihada za kupata maneno rahisi ili kupata mashiko ya kimatumizi. Hata hivyo, yapo maneno yenye maana maalumu katika uwanja fulani ambayo hayawezi kufanana na maneno ya kawaida hivyo kitakachofanyika ni kuyafafanua kwa wataalamu na wanajamii.
- 64. *Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha matumizi fasaha na sanifu ya lugha ya Kiswahili, vipindi 583 vya kuelimisha umma viliandaliwa na kurushwa hewani kupitia redio na televisheni za ndani na nje ya nchi. Aidha, makala

32 zinazotoa elimu ya sarufi, fasihi, historia na maendeleo ya Kiswahili ziliandaliwa na kuchapishwa katika gazeti la HabariLeo ambalo lina mkataba na BAKITA tangu 2018. Vilevile, makala mbili (2) zilichapishwa katika gazeti la Mwananchi.

Pia, elimu ya lugha ilitolewa kupitia mitandao ya kijamii ya *YouTube, Twitter, Facebook na Instagram*. Halikadhalika, ilitolewa semina kwa waandishi na watangazaji wa redio, televisheni na magazeti katika mikoa ya Morogoro, Mtwara na Tanga. Semina iliyolenga matumizi ya lugha pamoja na uzingatiaji wa adabu ya lugha ilitolewa pia kwa wasanii kupitia Jukwaa la Wasanii linaloandaliwa na Baraza la BASATA. Aidha, BAKITA lilitoa ithibati ya matumizi ya lugha katika vitabu 103 ambapo vitabu 36 vimeandikwa na Taasisi ya Elimu Tanzania na vingine 67 vimeandikwa na waandishi mbalimbali.

- 65. *Mheshimiwa Spika***, katika kukitangaza Kiswahili ndani na nje ya nchi, Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili (MASIKI) yaliandaliwa na kufanyika Jijini Dodoma tarehe 19-20 Januari, 2021. Katika maadhimisho hayo aliyekuwa Rais wa Awamu ya Tano, Hayati Dkt. John Pombe Magufuli alitunukiwa Nishani ya Juu ya Shaban Robert kwa kutambua mchango wake mkubwa katika kuendeleza Kiswahili.

Maadhimisho haya yaliwakutanisha wataalamu, wadau na wapenzi wa lugha ya Kiswahili wapatao 520 na hivyo kupata fursa ya kujadili mada mbalimbali zinazohusu Kiswahili na hasa mbinu za ubidhaishaji wa Kiswahili na kuweka Mikakati ya kuendeleza lugha hiyo ndani na nje ya nchi kama vile kuimarisha taaluma ya ukalimani na tafsiri, uandaaji wa walimu na vitabu vya kufundisha Kiswahili kwa wageni na kuimarisha stadi za kufundisha kwa kutumia mtandao. Aidha, katika maadhimisho hayo michango na jitihada za wadau mbalimbali katika kuendeleza lugha hiyo zilitambuliwa.

3.2.2.2 PROGRAMU YA URITHI WA UKOMBOZI WA BARA LA AFRIKA

- 66. *Mheshimiwa Spika***, mwaka 2011 Tanzania ilikabidhiwa na Umoja wa Afrika (AU) kupitia Azimio Namba 357 {*Assembly/AU/Dec (XVI)*} jukumu la kuratibu Programu ya Afrika itwayo “*Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika (African Liberation Heritage Programme)*” yenye jukumu la kukusanya, kuhifadhi na kutangaza kumbukumbu kuhusu harakati za ukombozi wa Bara la

Afrika ikiwemo nyaraka, makaburi, majengo, mahandaki, silaha, sare, hotuba na magari kwa matumizi ya vizazi vya sasa na vijavyo. Nchi yetu ilipewa jukumu hilo ikiwa ni hatua ya kutambua mchango wake wa kupigiwa kifani katika harakati za kuzikomboa nchi za Afrika, hususani Kusini mwa Bara hilo. Utekelezaji wa Programu hii unalenga pia kujenga Kituo cha Kikanda (*Regional Centre*) cha Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika Jijini Dar es Salaam kitakachokuwa na makumbusho, maktaba, kituo cha utafiti na ukumbi wa maonesho.

- 67. Mheshimiwa Spika,** katika kutekeleza Programu hii tayari mashuhuda walioshiriki na kushuhudia harakati za ukombozi wa Bara la Afrika (Maktaba Hai) 227 wamehojiwa na nyaraka 6,782 za harakati hizo zimekusanywa na kuhifadhiwa. Aidha, ukarabati wa jengo lililokuwa linatumiwa na Kamati ya Ukombozi wa Bara la Afrika ya OAU lililopo Dar es Salaam unaendelea kwa ajili ya kuwa kituo cha kitaifa cha maonesho ya historia ya harakati za ukombozi wa Afrika na kuhifadhi historia ya jengo hilo.
- 68. Mheshimiwa Spika,** Tanzania ina maeneo ya urithi wa ukombozi zaidi ya 260. Haya yanajumuisha majengo na maeneo ya wazi, ambapo majengo yaliyo mengi yanahitaji ukarabati wa haraka ili kutopoteza tunu na kumbukumbu hizi muhimu kwa Taifa letu kwa vizazi vya sasa na vijavyo kuhusu historia ya Taifa letu na mchango wake katika kuzikomboa nchi za Afrika.

Hivyo, katika kutatua changamoto hii, Wizara kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI zimeanza kufanya tathmini ya hali ilivyo na gharama za ukarabati kwa maeneo yote yaliyopo katika Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa ili taarifa ya tathmini hiyo itumike kuwashirikisha wenzetu wa Nchi za Kusini mwa Afrika kuyakarabati ili yatumike kama kivutio cha utalii wa kiukombozi. Hatua hii pamoja na mambo mengine, itaimarisha vivutio vya utalii vilivyomo nchini pamoja na kuhifadhi historia ya Taifa letu.

Halikadhalika, Programu kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii imebainisha maeneo 15 ya kuyatangaza kuwa sehemu ya urithi wa Taifa kwa kuyaingiza katika Gazeti la Serikali ili yalindwe kisheria.

- 69. Mheshimiwa Spika,** ikiwa ni hatua ya kutangaza, kuhamasisha na kuelimisha jamii umuhimu wa kujivunia na kuenzi urithi wa ukombozi wa Bara la Afrika uliopo nchini, Wizara iliendesha kongamano lililolenga kutambua na kuenzi mchango wa Tanzania katika harakati za kulikomboa

Bara la Afrika. Katika kongamano hilo lililofanyika tarehe 21 Mei, 2021, jamii ilielimishwa kuhusu namna nchi yetu ilivyojitoa kwa hali na mali kuhakikisha Bara la Afrika linakuwa huru. Elimu hiyo ilitolewa kupitia mada mbalimbali zilizowasilishwa na wabobezi wa masuala ya historia ya nchi yetu, ikiwamo mashuhuda walioshiriki katika harakati hizo.

- 70. Mheshimiwa Spika,** kongamano hili la kihistoria lilizinduliwa na Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambapo aliweka mkazo wa kuhakikisha urithi na tunu hizi za Afrika zinalindwa na kuhifadhiwa ikiwa ni sehemu ya kumbukumbu muhimu kwa Taifa na Bara zima.

Aidha, Mheshimiwa Waziri Mkuu alielekeza Wizara kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI kufanya tathmini ya hali ilivyo katika maeneo ya urithi wa ukombozi yaliyopo katika Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa ili kuzishirikisha nchi wanachama wa Umoja wa Afrika hususan nchi za Kusini mwa Afrika kushirikiana na Tanzania kuyaendeleza kwa kuyakarabati maeneo na majengo ya urithi.

Maelekezo mengine yaliyotolewa ni Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii kuyatambua maeneo yanayokidhi vigezo vya kuingizwa katika gazeti la serikali na kuwa urithi wa Taifa ili yalindwe kisheria kama Ilani ya CCM ya mwaka 2020-2025 inavyoelekeza. Pia ilielekezwa Programu hii ianze kutoa elimu mashuleni na kufungua klabu za ujifunzaji wa somo la historia kwa kushirikiana na TAMISEMI na Wizara ya Elimu.

- 71. Mheshimiwa Spika,** kongamano hili, lililohudhuriwa na washiriki zaidi ya 720 lilijikita katika kuhamasisha umma juu ya ukombozi wa kiuchumi na kifikra ikiwa ni sehemu ya kuunga mkono falsafa ya Mhe. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya **“Kazi iendeleo”**. Kongamano hili liliweka mikakati kabambe ikiwamo: uendelezaji wa lugha ya Kiswahili kwa kutambua umuhimu wake katika harakati za ukombozi wa Bara la Afrika na Makongamano kama haya kuendeshwa katika Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa ili kuhifadhi historia na kutangaza utalii wa kiukombozi uliopo nchini.

- 72. Mheshimiwa Spika,** kwa muda mrefu tumekuwa na kasumba ya kutumia vitabu vya historia ya nchi yetu vilivyoandikwa na wageni wasio Watanzania ambao kwa kiasi kikubwa wamekuwa wakipotoshwa historia ya nchi yetu. Katika kutatua kasumba hii, Programu kwa kushirikiana na Taasisi ya Elimu nchini,

imefanikiwa kuandaa rasimu ya mihitasari ya somo la historia na vitabu vyake vya shule ya msingi na sekondari vyenye maudhui na historia halisi ya mchango wa Tanzania katika ukombozi wa Bara la Afrika. Lengo ni kuongeza uzalendo na utaifa kwa vijana ili walinde na kuendeleza historia tukufu ya Tanzania.

3.2.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

- 73. Mheshimiwa Spika,** moja ya majukumu makuu ya Wizara ni kusimamia Maendeleo ya Sekta ya Sanaa nchini kupitia Idara ya Maendeleo ya Sanaa na Taasisi zilizo chini yake ambapo masuala ya Filamu yanasimamiwa na Bodi ya Filamu Tanzania kwa Sheria ya Filamu na Michezo ya Kuigiza Na. 4 ya mwaka 1976; masuala ya hakimiliki na hakishiriki yanasimamiwa na Taasisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA) kwa Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki Na. 7 ya mwaka 1999. Masuala mengine kama vile muziki, Sanaa za Maonesho na Sanaa za Ufundi, yanasimamiwa na BASATA kwa Sheria ya Baraza la Sanaa la Taifa Na. 23 ya mwaka 1984 ikisomwa kwa pamoja na marekebisho yake ya mwaka 2019.
- 74. Mheshimiwa Spika,** katika kuhakikisha Wasanii na wadau wa Sekta hii wanapata huduma kwa wakati, bila kadhia na kwa gharama nafuu, na ikiwa pia ni utekelezaji wa Mpango wa kuboresha Mfumo wa udhibiti wa Biashara (*Blueprint*), Wizara imeziweka Taasisi zake zinazowahudumia Wasanii za BASATA, Bodi ya Filamu na COSOTA katika eneo moja katika jengo la UTUMISHI lililopo Kivukoni kama sehemu ya mpango wa muda mfupi wa kuanzisha Kituo cha Kutoa Huduma kwa Pamoja kwa Wadau wa Sanaa (*One Stop Center*). Wizara inaendelea na mipango ya muda mrefu ya kuwa na kituo hicho Jijini Dodoma, kupitia ujenzi wa Ofisi za kisasa za Mfuko wa Utamaduni na Sanaa katika Jiji hilo. Jengo hilo litawezesha huduma zote za kisekta kama vile vibali, ithibati na usajili kupatikana katika eneo moja.

Aidha, ili kuhakikisha changamoto za kiuratibu kwa Wasanii zinaondolewa, Wizara ilianzisha mpango wa kuziunganisha huduma za BASATA na Bodi ya Filamu Tanzania. Hatua hii ilitokana na ukweli kwamba, wakati BASATA imepewa jukumu la kukuza maendeleo na uzalishaji wa kazi za sanaa, Bodi ya Filamu imepewa jukumu hilohilo lakini kwa sehemu ya wasanii ambao ni wanatasnia ya filamu. Hata hivyo, kwa sasa wapo wasanii wengi ambao wanafanya kazi za Sanaa ya Filamu na wakati huo huo ni wasanii wa Sanaa za Muziki, mitindo ya

mavazi na ulimbwende ambayo iko chini ya BASATA na hivyo Wasanii hao kulazimika kuwa na usajili wa BASATA na Bodi ya Filamu.

- 75. *Mheshimiwa Spika***, kwa kuwa Sheria ya Baraza la Sanaa la Taifa Na. 23 ya mwaka 1984 imeondoa picha jongevu na michezo ya kuigiza kati ya mambo inayoyashughulikia, hali hii imejenga dhana kuwa filamu na michezo ya kuigiza sio sehemu ya sanaa ili hali wadau wa filamu na michezo ya kuigiza wanajitambua kama wasanii. Mambo mengine ya kiuratibu yanayowakwaza wasanii ni pamoja na tozo mbalimbali ambazo hutozwa na taasisi zetu na kujenga taswira kuwa Serikali inawatoza tozo zilezile zaidi ya mara moja. Kwa sasa Wizara inaendelea na hatua za kupata maoni ya wadau kuhusu suala hili.

Vilevile, katika hatua za kuikuza Sekta ya Sanaa ili iendelee kutoa ajira kwa makundi mbalimbali ya jamii kama inavyoelekezwa katika Ibara ya 241 ya Ilani ya CCM ya mwaka 2020-2025, Wizara inaendelea kupitia Sheria na Kanuni zake ili kuziboresha ziendane na mahitaji na hali ya sasa. Mwezi Mei, 2021 Wizara ilifanya kikao na Wadau kuhusu Kanuni ya 25 ya Kanuni za Baraza la Sanaa la Taifa iliyowahimiza kuwasilisha kazi zao kwa ajili ya uhakiki kabla ya kurushwa kwenye vyombo vya habari ili kudhibiti masuala ya kimaadili. Baada ya kusikiliza pande zote mbili, yaani Wasanii na BASATA, Wizara iliamua kusitisha utekelezaji wa Kanuni hiyo ili kutoa nafasi kwa wadau kutoa maoni kuhusu namna bora ya kuitekeleza.

Aidha, Wizara iliielekeza BASATA kusimamia uandaaji wa mwongozo utakaotumiwa na wazalishaji wa kazi za Sanaa na Idara za Muziki za vyombo vya habari ili kuhakikisha masuala ya kimaadili yanazingatiwa katika kazi za Sanaa. Wizara inaendelea kuwahimiza wasanii wetu kuendelea kuzingatia sheria za nchi na kulinda maadili yetu wakati wa kuandaa na kushiriki shughuli za sanaa.

- 76. *Mheshimiwa Spika***, ili kuleta tija katika Sekta ya Sanaa, Wizara pia ipo katika hatua za awali za kuandaa Sera ya Sanaa ili kuendana na hali halisi ya maendeleo ya kissekta. Wizara inatambua kuwa sanaa sasa imekua, na ipo haja ya kuweka misingi inayoitambua kama Sekta rasmi inayoweza kuwanufaisha wadau kiuchumi kama zilivyo shughuli nyingine rasmi na kwa kuzingatia pia maelekezo ya Ibara ya 241 ya Ilani ya CCM ya mwaka 2020-2025 yanayoitaka Serikali kuendesha Sekta hii kibiashara. Mazingira ya kisera yaliyopo sasa yanatoa fursa finyu ya kuendesha Sekta ya Sanaa kibiashara, kwani makuzi katika Sekta hiyo

sasa yanapishana na muktadha wa Sera ya Utamaduni ya mwaka 1997 na ni vigumu masuala ya Sanaa hasa za kisasa ambayo yanatoa fursa kubwa ya kiuchumi kwa vijana wetu kuendelea kuwa sehemu ya Sera ya Utamaduni.

- 77. *Mheshimiwa Spika***, ikiwa ni hatua ya kuenzi mchango wa viongozi wa Afrika katika mapambano ya kuzikomboa nchi za Bara hili, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki iliendelea kuratibu ujenzi wa Sanamu ya Mwl. Julius Kambarage Nyerere katika Makao Makuu ya Umoja wa Afrika Jijini Addis Ababa, Ethiopia. Sanamu hiyo itakayojengwa kwa kutumia malighafi ya shaba nyeusi (*bronze*) kwa gharama ya USD 267,992.60 ambayo imetengwa na SADC, inasimamiwa na Meneja Mradi kutoka Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.
- 78. *Mheshimiwa Spika***, tayari Mpango Kazi wa Usimamizi wa Mradi huu umeandaliwa na Kamati za Maandalizi zimeundwa kwa mujibu wa Sheria ya Tanzania ya Kuwaenzi Waasisi wa Kitaifa ya mwaka 2004 na kufanya kazi ya kuchambua picha za Mwl. Nyerere kwa ushirikiano na familia yake ili zitumike wakati wa Ujenzi wa Sanamu inayohusika. Bajeti ya shughuli hii imehamishiwa mwaka wa fedha 2021/2022 baada ya Kampuni iliyokuwa imeshinda zabuni kujiondoa kwa kushindwa kutimiza masharti ya SADC. Kwa sasa, SADC inaendelea na zoezi la kupata Kampuni itakayohusika katika ujenzi wa Sanamu hiyo na matarajio ni Sanamu inayohusika kuzinduliwa katika maadhimisho ya miaka 100 ya kuzaliwa kwa Mwalimu Nyerere Aprili, 2022.
- 79. *Mheshimiwa Spika***, tayari zabuni hii imetangazwa na SADC kupitia tovuti yake www.sadc.int kwa nchi wanachama ili Msanii au kampuni yenye sifa iweze kuomba. Naomba nitumie nafasi hii kuwahamasisha Wasanii wote wenye sifa nchini kuomba zabuni hii mapema kwani, “Chelewachelewa utakuta mwana si wako”. Wizara tayari imewasiliana na wadau wa Sanaa hapa nchini kupitia BASATA na Shirikisho la Sanaa za Ufundi (TAFCA) ili waweze kuchukua hatua za haraka kupitia taasisi zao ambazo tayari zimesajiliwa kisheria kutekeleza miradi kama hii.
- 80. *Mheshimiwa Spika***, ili kuenzi mchango wa wasanii mashuhuri katika taifa letu na kutunza kazi zao kwa matumizi ya kizazi cha sasa na kijacho, Serikali inaandaa kanzidata ya Wasanii hao itakayoweza kazi zao kuhifadhiwa katika mfumo wa kidijiti. Tayari Andiko la

kanzidata hiyo limeandaliwa na kazi zitakazofanyika ni pamoja na kutafiti, kutambua, kuhifadhi na kutangaza wasanii na kazi zao za Sanaa zilizowahi kuvuma na kuwa na mguso pamoja na mchango chanya kwa jamii ya Kitanzania kwa wasanii wote walio hai na wale waliotangulia mbele ya haki. Hatua hii, sio tu itatambua mchango wa walengwa katika kukua kwa Sekta ya Sanaa hapa nchini, bali pia itarahisisha kazi ya kusimamia mapato yatokanayo na matumizi ya kazi zao kwa manufaa ya wasanii wenyewe, wategemezi wao au hata warithi wao.

Vilevile, kwa kuwa kazi za nguli hao wa Sanaa zimesheheni ubora, Wasanii wa sasa nao wataweza kupata mahala pa kujifunza namna ya kuzalisha kazi bora zaidi za Sanaa. Katika kazi hizi, na hasa za muziki, filamu na michezo ya kuigiza yamo mafunzo mbalimbali ambayo yataweza kutukumbusha tulikotoka pamoja na kutumika kuhamasisha uzalendo kwenye jamii, na kuitangaza na kuipa heshima nchi yetu kitaifa na kimataifa.

- 81. *Mheshimiwa Spika***, Wizara iliendelea na jitihada za kuibua vipaji na kutangaza kazi za wasanii ambapo katika kipindi hiki lilifanyika Tamasha la Sanaa la Serengeti (*Serengeti Festival*) katika Uwanja wa Uhuru tarehe 26 Desemba 2020; katika viwanja vya Chuo cha Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) tarehe 27 Desemba, 2020 na katika Uwanja wa Jamhuri Jijini Dodoma tarehe 6 Februari, 2021. Tamasha hilo lilihusisha shughuli mbalimbali za Sanaa ikiwemo michezo ya jukwaani, michezo ya jadi, ngoma za asili na muziki wa kizazi kipya. Kati ya mafanikio makubwa yaliyopatikana katika tamasha hili lililohusisha wasanii wakubwa, wa kati na wachanga zaidi ya 150 ni pamoja na ushiriki mkubwa wa wananchi hasa katika Mkoa wa Dodoma waliofikia zaidi ya 10,000 na kuwarudisha katika taswira ya muziki baadhi ya Wasanii wakongwe waliokuwa wameanza kukata tamaa.

Lengo la Serikali ni kuendesha matamasha kama haya kila mwaka kwa kushirikiana na wadau na kupanua wigo wa ushiriki katika nyanja za kitamaduni, sanaa na ubunifu. Aidha, Wizara iliratibu ushiriki wa vikundi vya sanaa na burudani kutoka Tanzania Bara na Zanzibar katika matukio mbalimbali ya kitaifa, ikiwemo ya uapisho wa viongozi wa kitaifa.

- 82. *Mheshimiwa Spika***, vikundi hivyo ni pamoja na Kikundi cha Taifa cha Utamaduni cha Zanzibar; Bendi ya TOT – DSM; Kikundi cha Ngoma cha JKT Makutopora Dodoma; Kwaya ya Chuo cha Utumishi wa Umma Dar es Salaam; JW Mlalakuwa; JKT – Barabara ya Kilwa; na Polisi –

Barabara ya Kilwa. Vilevile, Wasanii wakubwa kama Diamond, Harmonize, Ali Kiba na Nandy walishiriki na Wasanii wengine wa Muziki wa Kizazi Kipya 27 walitunga na kuimba wimbo Maalumu wa pamoja unaoitwa *MAGUFULI MITANO TENA*. Vikundi hivyo vilifanyiwa tathmini ya mahitaji yao, kukaguliwa maudhui ya nyimbo zao, kukagua uchezaji wa ngoma inayo husika kwa kufuatataratibu na miongozo pasi na kukiuka maadili.

Pia, Wizara iliratibu shughuli za Sanaa za maombolezo kufuatia kifo cha Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Hayati Dkt. John Pombe Magufuli mwezi Machi, 2021 ambapo Wasanii 20 walitunga na kuimba wimbo wa maombolezo wenye jina la *HAYASHAULIKI* na Wasanii wengine kutunga na kuimba nyimbo binafsi.

3.2.3.1 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

- 83. *Mheshimiwa Spika*,** majukumu ya BASATA ni pamoja na kuendeleza kazi za Sanaa, kutoa ushauri na utaalumu wa kiufundi kwa wasanii na wadau wa sanaa, kuishauri Serikali kuhusu masuala yanayohusu maendeleo ya sanaa nchini na kuratibu na kusimamia maonesho, mashindano, matamasha, makongamano na warsha mbalimbali zinazohusu kazi za Sanaa.
- 84. *Mheshimiwa Spika*,** ili kuimarisha na kurahisisha usajili wa wasanii ikiwemo wachongaji, wachoraji, wanatasnia ya filamu na muziki, michezo ya kuigiza na ulimbwende, BASATA kwa kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao (eGA) linaandaa mfumo wa kielektroniki wa usajili na usimamizi wa taarifa za wasanii na wadau wa sanaa. Mfumo huu ambao unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2021 utatumika kwa shughuli za usajili na utoaji wa vibali kwa njia ya kielektroniki kwa wadau wa sanaa wanaokadiriwa kufikia zaidi ya milioni 4 nchini na hivyo kuimarisha mapato yatokanayo na usajili na kuimarisha urasimishaji wa Sekta ya Sanaa. Kwa kuwepo kwa mfumo huu, mdau wa sanaa hatahitajika kufika katika Ofisi za BASATA ili kujisajili au kupata kibali cha kufanya shughuli ya sanaa, hivyo kuwapunguzia usumbufu na gharama za usajili wadau hao.
- 85. *Mheshimiwa Spika*,** Wizara, kupitia BASATA ipo katika maandalizi ya utoaji wa tuzo za Muziki nchini. Tuzo hizo zinatarajiwa kutolewa ndani ya mwaka wa fedha wa 2021/2022. Aidha, Baraza limefanya mkutano na wasanii pamoja na wadau wa sanaa kwa lengo la kupata changamoto zinazoikabili Sekta ya Sanaa na kuweka Mikakati ya pamoja ya kuendeleza Sekta hiyo. Mikakati hiyo inajumuisha

kuendesha programu za pamoja kati ya Serikali na wadau wa Sanaa pamoja na kuimarisha mifumo rasmi ya mawasiliano kati ya Serikali, wasanii na wadau wa sekta ya Sanaa nchini. Mkutano huo ambao ulihudhuriwa na wadau wa sanaa 102, ulihusisha BASATA na watendaji Wakuu wa taasisi mbalimbali zikiwemo Bodi ya Filamu Tanzania, TaSUBa, BAKITA, Idara ya Sanaa Bunifu ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na wadau wengine.

86. *Mheshimiwa Spika*, kazi ya kusajili wasanii nchini iliendelea ikiwa ni hatua za kurasimisha kazi zao ambapo kwa mwaka wa Fedha 2020/2021 hadi kufikia mwezi Mei, 2021 jumla ya wasanii na wadau wa Sanaa 890 walisajiliwa. Wadau hawa wanajumuisha Wasanii binafsi, Vikundi, Kampuni na Taasisi zinazojishughulisha na shughuli za Sanaa, Kumbi za starehe na burudani na Studio za muziki. Zoezi hili limefanyika katika mikoa ya Dar es Salaam, Arusha, Mbeya, Mwanza, Iringa, Njombe, Manyara, Shinyanga, Dodoma na Morogoro. Idadi hii ya usajili bado ni ndogo ikilinganishwa na wasanii na wadau wa sanaa waliopo nchini kutokana na kutokuwepo kwa mfumo rahisi wa kuwafikia wasanii na wadau wengi katika maeneo yote nchini. Hivyo, mfumo wa usajili wa wasanii na utoaji wa vibali unaoandaliwa utakuwa mwarobaini katika kupatia ufumbuzi changamoto hii.

87. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha wasanii na wadau wa sanaa wanaandaa kazi za sanaa zilizo bora na zinazomudu ushindani kitaifa na kimataifa, Baraza limetoa ushauri kwa wasanii na wadau wa sanaa 1,892 kutoka katika maeneo mbalimbali nchini. Aidha, ili kuwafikia wasanii na wadau wa sanaa wengi zaidi, Serikali imeweka mkakati wa kutoa taarifa zaidi za upatikanaji wa huduma hii ambayo hutolewa bure na BASATA. Ushauri uliotolewa ulihusu masuala ya maadili, masoko ya kazi za Sanaa, uendesaji wa matukio, utafutaji fedha kwa vikundi na taasisi pamoja na masuala ya usajili na vibali.

Aidha, Baraza liliandaa midahalo mitatu (3) ya Jukwaa la Sanaa katika Mikoa ya Dar es Salaam, Arusha na Njombe iliyohusisha jumla ya wasanii na wadau wa Sanaa 316. Mkakati wa BASATA ni kuongeza idadi ya washiriki katika midahalo hii, kwa kuitangaza programu ya Jukwaa la Sanaa pamoja na kuyafika maeneo mengi zaidi nchini katika kuendesha midahalo ya jukwaa hilo. Katika majukwa hayo, wasanii na wadau hao walipata fursa ya kujadili masuala mbalimbali yanayohusu Sanaa, ikiwa ni pamoja na fursa na changamoto zinazowakabili katika kufanya shughuli za Sanaa na kupendekeza hatua za kuchukuliwa ili kuzipatia ufumbuzi.

88. Mheshimiwa Spika, Baraza lilitoa pia elimu na ushauri kwa wasanii na wadau wa sanaa kupitia vyombo mbalimbali vya habari kuhusu masuala yanayohusu sanaa. Vyombo hivyo ni pamoja na Channel Ten, Sunrise Radio (Arusha), Dodoma FM (Dodoma), Redio 5 (Arusha), Boma FM (Kilimanjaro), Highland FM (Mbeya), TBC FM, Star Tv na Clouds FM. Elimu hiyo ililenga kuhimiza wasanii na wadau wa sanaa kuzingatia maadili, mila na desturi za Mtanzania katika uandaaji na usimamiaji wa kazi za sanaa pamoja na kuhamasisha wasanii kuongeza ubunifu katika kazi za sanaa ili kuimarisha ubora na ushindani wa kazi hizo ndani na nje ya nchi.

89. Mheshimiwa Spika, Baraza limeendelea kutoa vibali kwa Wasanii wanaoingia na wanaotoka nje ya nchi kwa ajili ya kuendesha shughuli za sanaa. Katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 Baraza limetoa jumla ya vibali 50 kwa wasanii wa Tanzania kwenda nje ya nchi kufanya shughuli za sanaa. Katika kurahisisha utoaji wa vibali hivi, Serikali inaendelea na maandalizi ya mfumo wa kielektroniki wa utoaji wa vibali ambao utapunguza gharama na urasimu uliopo sasa. Vilevile, Baraza limetoa vibali 16 vya kuingiza wasanii kutoka nje ya Tanzania kufanya shughuli za sanaa nchini, baadhi yao wakiwa ni Koffi Olomide (Congo DRC), Eric Omondi (Kenya) na Fire Boy (Nigeria).

Hali kadhalika, Baraza liliendelea kuratibu na kutoa ushauri juu ya uendeshaji wa matukio ya sanaa yanayofanywa na wadau ili kuhakikisha kazi za sanaa zinazingatia miongozo na taratibu zilizopo ili kuimarisha ubora wa kazi za sanaa. Baadhi ya matukio hayo ni pamoja na Bongo Star Search 2020, Miss Utalii 2020, Ongala Music Festival, The 2020 Time 2Dance, Miss Tanzania na Stand Up Comedy.

Fauka ya hayo, BASATA lipo katika hatua ya kukusanya na kupokea maoni ili kukamilisha zoezi la kuhuisha kanuni Na.43 za mwaka 2018 ili ziweze kuleta tija na kukidhi mahitaji ya wadau wa sanaa. Katika kuhamasisha utekelezaji wa marekebisho ya Kanuni hizi, kilifanyika kikao kati ya Mhe. Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo na viongozi wa wasanii na kujadili namna bora ya kufanikisha urekebishwaji wa kanuni tajwa.

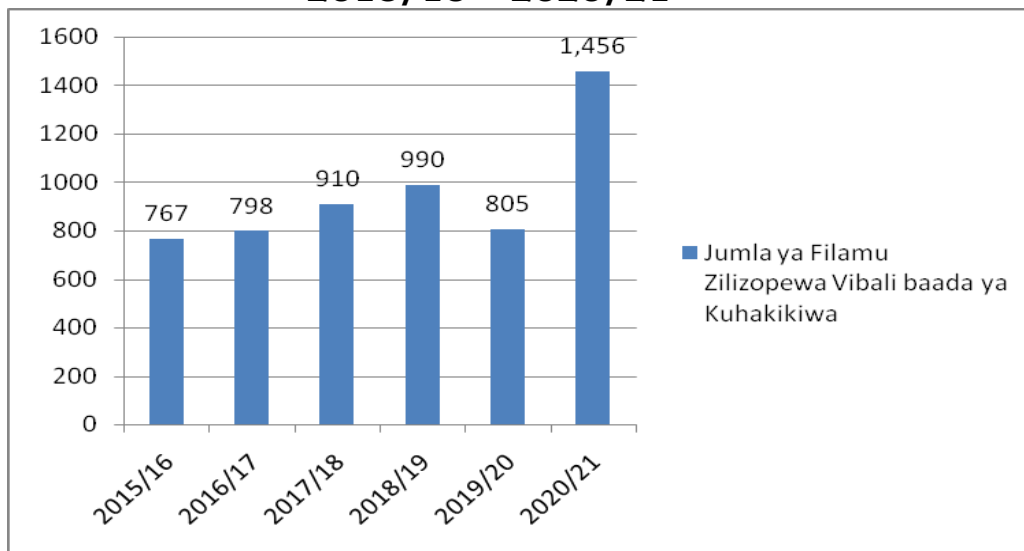
3.2.3.2 BODI YA FILAMU TANZANIA

90. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Bodi ya Filamu ni pamoja na kusimamia utayarishaji wa filamu; kuzihakiki na kuzipanga katika madaraja; kusimamia usambazaji na

uoneshaji wa kazi hizo na kutoa ithibati kwa miundombinu, kampuni na wadau wa filamu na michezo ya kuigiza.

- 91. Mheshimiwa Spika,** katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 Bodi ilitoa jumla ya vibali 108 vya kutayarisha filamu ambapo vibali 46 ni kwa watayarishaji wa ndani na vibali 62 kwa watayarishaji kutoka nje ya nchi. Aidha, Bodi ilihakiki, kupanga katika madaraja na kutoa vibali kwa jumla ya filamu 1,456 ambapo filamu 1,388 ni za ndani na 68 kutoka nje ya nchi. Madaraja hayo yalihusu umri wa hadhira inayopaswa kutazama filamu inayohusika na katika filamu zote zilizohakikiwa, hakukuwa na filamu iliyokataliwa kibali cha maonesho kwa umma. *Kiambatisho Na.2* ni mwenendo wa vibali vya utayarishaji wa filamu na picha jongevu vilivyotolewa na *Kiambatisho Na. 3* ni mwenendo wa filamu za ndani na nje ya nchi zilizohakikiwa na kupewa vibali.

Kielelezo Na. 4: Filamu za Ndani na Nje ya Nchi Zilizohakikiwa na Kupewa Vibali, Mwaka 2015/16 - 2020/21

- 92. Mheshimiwa Spika,** Bodi iliendelea kutoa leseni za ithibati za uendeshaji wa shughuli na biashara za filamu ambapo jumla ya leseni 50 zilitolewa na vitambulisho 121 vilitolewa kwa wadau wanaojihusisha na shughuli za Filamu na Michezo ya Kuigiza katika mwaka wa fedha 2020/21. Aidha, Bodi ilibadilisha aina ya vitambulisho vinavyotolewa kwa wadau wa filamu ambapo kwa sasa inatoa vitambulisho vya kisasa aina ya *Smart Card*. Vitambulisho hivyo siyo tu kwamba vina hadhi na uwezo wa kudumu kwa muda mrefu zaidi ya vile vya awali (ambavyo vilikuwa katika mfumo wa karatasi na hivyo kuharibika kirahisi), bali pia vinaendana na kasi ya ukuaji wa teknolojia kimatumizi kwa kuruhusu taarifa za wanatasnia kuingizwa kwenye kanzidata ya

Serikali na kuwaunganisha katika mifumo mingine ya huduma kama vile NIDA, TRA, Uhamiaji na taasisi za fedha. Hatua hii itaimarisha kuwarasimisha na kuwatambua wadau wa filamu kwa kuzingatia uzoefu, ubobevu na taaluma zao katika tasnia.

- 93. *Mheshimiwa Spika*,** ili kuhakikisha uzingatiwaji wa sheria na taratibu za uendeshaji wa shughuli za filamu na vilevile kulinda kazi za wanatasnia, Bodi iliendesha jumla ya operesheni 35 katika maeneo mbalimbali Jijini Dar es Salaam na Arusha katika hatua ya awali ambapo mikoa hiyo ilionekana kuwa na uzalishaji mkubwa zaidi wa filamu na kiini cha changamoto ya ukiukwaji huo wa sheria. Operesheni hizi ni endelevu, hivyo mpango uliopo ni kuhakikisha maeneo yote nchini yanafikiwa.

Kupitia operesheni hizo, wadau na wamiliki wa kazi za filamu waliobainika kukiuka taratibu za kisheria waliwajibishwa kwa mujibu wa Sheria na kuelekezwa kuwasilisha kazi zao Bodi ya Filamu kwa ajili ya kupatiwa vibali na uhakiki. Vilevile, elimu kuhusu umuhimu wa kuzingatia Sheria ya Filamu na Michezo ya Kuigiza na Kanuni zake kwenye uandaaji na usambazaji wa filamu pamoja na uendeshaji wa shughuli hizo imeendelea kutolewa kwa njia mbalimbali ikiwemo mikutano na wadau wa filamu na kupitia vyombo vya habari.

- 94. *Mheshimiwa Spika*,** Bodi ya Filamu iliendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuwajengea uwezo wanatasnia ya filamu ili kuwawezesha kuzalisha kazi bora zinazomudu ushindani kitaifa nakimataifa. Hatua hizo ni pamoja na:

- i. Kuratibu na kutoa miongozo ya uendeshaji wa matamasha ikiwemo kuwawezesha kufanyika kwa tuzo za wanafunzi wa vyuo vikuu (UNI AWARDS), ambapo kilele cha shughuli hii kilikuwa tarehe 18 Desemba, 2020 katika ukumbi wa mikutano wa Mwl.J. K. Nyerere, Jijini Dar es Salaam. Tuzo hizo zililenga kutambua na kuibua vipaji vya Sanaa kwa wanafunzi wa Vyuo Vikuu nchini;
- ii. Kuanzisha mchakato wa kuziwesha filamu za kitanzania kuingia katika tuzo za kitaaluma maarufu kama *tuzo za Oscars* ambapo tayari majina yatakayounda kamati ya kitaifa ya tuzo hizo yameshawasilishwa kwa waandaaji nchini Marekani ikiwa ni mahitaji ya awali kwa ajili ya maandalizi ya tuzo hizo.
- iii. Kuendesha mafunzo kwa wanatasnia ya filamu 440 kwa

njia ya vitendo (*taylor-made training*) na kupitia programu ya uchambuzi (*film screening*) katika mikoa ya Dar es Salaam na Geita ili kuongeza weledi katika filamu zinazozalishwa hapa nchini. Mafunzo haya yalishirikisha wataalamu kutoka Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Chuo Kikuu cha Dodoma, Kampuni ya Wanene Entertainment na Kampuni ya Like Brothers ya nchini Uingereza. Mafunzo haya yalinufaisha wanatasnia 110 katika maeneo ya uandishi wa miswada, uongozaji wa filamu, uigizaji, upigaji picha, sauti katika filamu na uhariri na kupitia mafunzo hayo filamu fupi itwayo PAMELA iliandaliwa na wanafunzi hao. Mafunzo haya yataendelea kutolewa katika mwaka 2021/22 ili kuifikia mikoa mingi zaidi.

Kwa upande wa pogramu ya kutazama na kuchambua filamu (*film screening*) mafunzo yalishirikisha wataalamu na waandaaji wa filamu inayohusika. Kupitia programu hii, wadau 330 walinufaika ambapo filamu 33 zikiwemo tamthiliya zilizooneshwa na DSTV na Azam Tv kama vile Huba, Nyavu, Slay Queen, Karma pamoja na filamu nyingine zilichambuliwa. Programu hii imekuwa na mtazamo chanya na mwitiko kutoka kwa wadau wa filamu na imeongeza weledi na ujuzi wa watayarishaji wa filamu ikiwemo kupunguza upungufu wa kiufundi uliokuwa ukijitokeza katika utayarishaji wa filamu; na

- iv. Kuratibu na kuwezesha kufanyika kwa mikutano na vikao kazi vya wadau wa filamu kupitia Shirikisho la Filamu Tanzania na Vyama vinavyounda Shirikisho hilo. Kupitia vikao hivi, Bodi inakuwa karibu zaidi na wadau wake, kufahamu changamoto zinazowakabili na kuweka mikakati ya pamoja na kuzipatia ufumbuzi kwa maendeleo ya tasnia ya filamu. Aidha, Bodi iliratibu na kuwezesha kufanyika kwa chaguzi za viongozi wa Shirikisho hilo pamoja na vyama tisa (9) vinavyounda shirikisho hilo. Lengo na hatua hizi ni kuliongezea nguvu Shirikisho na vyama vyake ili viweze kuhudumia wadau wake kiufanisi zaidi.

95. Mheshimiwa Spika, jitihada za kufufua utamaduni wa Watanzania kuangalia filamu katika kumbi za sinema ziliendelea kutekelezwa ambapo iliundwa Kamati iliyoandaa vigezo vya kutumika kupata filamu bora zitakazooneshwa kwenye kumbi za sinema. Kupitia Kamati hiyo iliyoanzinduliwa tarehe 4 Agosti 2020, filamu mbili (NYARA na BINTI) zilikidhi vigezo vilivyowekwa na kupitishwa kuoneshwa katika kumbi za sinema zilizopo Jijini Dar es Salaam, Tanga, Arusha,

Mwanza, Dodoma na Zanzibar. Mathalani, filamu ya NYARA ilioneshwa katika kumbi hizo kwa muda wa wiki moja, kuanzia tarehe 29 Desemba 2020 ambapo jumla ya tiketi 471 ziliuzwa.

Vilevile, kutokana na kukidhi viwango vya kuoneshwa katika Kumbi za Sinema hapa nchini, filamu hiyo iliwavutia wapenzi wa filamu wa nchi za jirani na kuoneshwa pia katika kumbi za Sinema nchini Kenya na Uganda kwa muda wa wiki mbili. Kwa vigezo hivyo hivyo, filamu ya BINTI ilipata fursa ya kuoneshwa nchini Marekani kwenye matamasha ya *Pan-African Film Festival* na *American Film Institute* tarehe 28 Februari hadi tarehe 14 Machi, 2021.

96. Mheshimiwa Spika, ili kuwatambua wanatasnia ya filamu nchini, Bodi ya Filamu kwa kushirikiana na BASATA na Mamlaka ya Serikali Mtandao (eGA) ilianza kuandaa Mfumo wa Utambuzi na Usajili wa watendaji na wadau katika Sekta ya Filamu na Michezo ya Kuigiza nchini. Lengo la mfumo huu ni kuwatambua kwa kuwasajili kidijiti wadau wote wa filamu nchini na kuwapatia vitambulisho vya kisasa (*Smart Cards*) vitakavyokuwa vinasoma katika mfumo huo ili kurahisisha utendaji na kuwahudumia kwa ufanisi na tija mahali popote mdau wa filamu alipo bila kulazimika kufika ofisi za Bodi kwa ajili ya huduma hizo. Uundwaji wa mfumo huu upo katika hatua za mwisho na utafanyiwa majaribio mwezi Juni, 2021.

97. Mheshimiwa Spika, jitihada za uboreshwaji wa mazingira ya uwekezaji hasa kwa sekta binafsi kwenye masoko na usambazaji wa kazi za filamu zimeendelea. Katika kipindi hiki, kumekuwa na ongezeko la kampuni za uzalishaji na usambazaji wa filamu vikiwemo vituo vya televisheni vinavyonunua na kuonyesha (kusambaza) filamu za kitanzania (Bongo Movie) kwa saa ishirini na nne kama vile DSTV, Azam Media, Star Swahili, Zuku TV, pamoja na televisheni mtandao kama vile, Swahiliflix, MamboTV, Inalipa App, Airtel TV na Lipia App.

Vituo vingine vya Televisheni vinavyorusha na kuonesha filamu za kitanzania na zinazotumia lugha adhimu ya Kiswahili ni EATV, Clouds Plus na ITV. Aidha, Kampuni ya Azam Media, DSTV na Startimes zimeongeza uwekezaji wa mitaji kwa lengo la kukuza Sekta ya Filamu nchini kwa kutoa ufadhili wa uandaaji wa kazi za filamu. Uwekezaji huo umechochea uzalishaji wa filamu bora na hivyo kupelekea kuongezeka kwa idadi ya ajira na mapato yatokanayo na kazi za filamu pamoja na kuchochea maendeleo ya sekta nyingine mtambuka kama vile sekta ya Usafirishaji na Uchukuzi,

Utalii, Hoteli na Huduma.

- 98. Mheshimiwa Spika,** katika jitihada za kuhakikisha wasanii wanapata haki zao, Bodi ya Filamu imeratibu vikao vya Kamati ya Haki za wasanii ambayo kwa kipindi hiki pekee Kamati hiyo imepokea na kushughulikia malalamiko 19, ambapo kiasi cha Sh. 38,218,000 zimeshafidiwa kwa walalamikaji wakiwemo wasanii wa filamu, muziki na sanaa za ufundi. Baadhi ya wasanii walionufaika ni pamoja na Young Dee (David Genz Mboli), Duma (Daudi Tairo), Mary Patrick, Getrude Marekani, John Samweli Isike, Ibrahim Mzonge, Edwin Musiba, Asha Ismail na Husein Juma Nguya.
- 99. Mheshimiwa Spika,** jitihada za kuongeza wigo wa uhusiano wa kikanda na kimataifa kwenye tasnia ya filamu zimefanyika. Katika kipindi hiki Bodi ya Filamu imeanzisha uhusiano na Nuella TV kutoka nchini Uholanzi ambapo hadi sasa filamu nne za Kitanzania zimeshatumwa na filamu moja tayari imeshaanza kuoneshwa kupitia kituo hicho.

3.2.3.3 TAASISI YA HAKIMILIKI TANZANIA (COSOTA)

- 100. Mheshimiwa Spika,** majukumu ya COSOTA ni pamoja na kusimamia masuala ya Hakimiliki katika kazi za sanaa na ubunifu ikiwemo kukusanya na kugawa mirabaha kwa wadau wa kazi hizo. Vilevile, taasisi hii ina jukumu la kutunza rejista za kazi, usanii na vyama vya watunzi, wasanii, wafasiri, watayarishaji wa sauti zilizorekodiwa na watangazaji na wachapishaji.
- 101. Mheshimiwa Spika,** katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 COSOTA imesajili kazi za sanaa na ubunifu 2,132 zinazolindwa na Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki Na. 7 ya mwaka 1999. Aidha, katika kipindi hicho COSOTA imesajili wasanii na wabunifu 1,668 na imetoa vyeti vya uthibitisho wa umiliki wa hakimiliki 1,907. Kufuatia usajili huu, wasanii na wabunifu wanapata manufaa mbalimbali ikiwa ni pamoja na kutambuliwa na umiliki wa kazi zao ndani na nje ya nchi, kupata elimu ya hakimiliki na mikataba, uthibitisho wa kazi zao, kazi kurushwa katika vyombo mbalimbali vya habari pamoja na kulipwa mirabaha.

Jedwali Na.1: Usajili wa Wanachama na Kazi za Sanaa/Ubunifu katika Kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021

Na.	Fani za Sanaa/Ubunifu	Wanachama Waliosajiliwa	Kazi Zilizosajiliwa
------------	------------------------------	--------------------------------	----------------------------

1.	Maandishi	824	493
2.	Filamu	460	1,282
3.	Muziki	384	357
Jumla		1,668	2,132

102. Mheshimiwa Spika, kupitia ukusanyaji wa mirabaha na usajili wa kazi za hakimiliki, COSOTA ilitoa leseni 300 kwa watumiaji wa kazi zenye hakimiliki na kukusanya jumla ya Shilingi 196,642,009. COSOTA iliendelea na utatuzi wa migogoro ya Hakimiliki katika kazi za sanaa na ubunifu ambapo katika kipindi hiki migogoro 27 ilipokelewa na kufanyiwa kazi, ambapo 18 imemalizika na 9 inaendelea kufanyiwa kazi.

103. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki, Kanuni ya Ufifilishaji wa Makosa ya Hakimiliki (*compounding of offences*) za mwaka 2020 zilikamilishwa na kuanza kutumika. Kanuni hizi pamoja na mambo mengine, zinawezesha kutoza faini bila haja ya kwenda mahakamani punde mtuhumiwa anapokiri kosa la kukiuka Sheria ya Hakimiliki na hivyo kupunguza mlundikano wa kesi mahakamani zinazohusiana na ukiukwaji wa hakimiliki. Aidha, kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA) na wadau wengine, zoezi la kurekebisha Kanuni za Maonesho kwa Umma, Utangazaji na Mawasiliano kwa Umma lilifanyika na Kanuni mpya zinatarajiwa kuanza Julai, 2021. Kukamilika kwa Kanuni hizi kutaimarisha mapato ya wasanii kwa kuwezesha makusanyo kukusanywa katika maeneo mbalimbali ikiwemo baa, hoteli, kumbi za disko, televisheni, redio, mitandao ya kijamii na simu za mikononi.

104. Mheshimiwa Spika, ikiwa ni hatua ya kuongeza wigo na makusanyo ya mirabaha, COSOTA imeunganisha Kanuni iliyokuwa inaandaliwa ya Kazi za Mikono Zinazouzwa kwa Mara ya Pili (*Resale Right*) na Kanuni ya Maonesho kwa Umma, Utangazaji na Mawasiliano kwa Umma. Kwa kufanya hivi, mbunifu wa kazi za mikono atapata nafasi ya kupata mrabaha iwapo kazi yake itauzwa kwa mara ya pili katika masoko ya ndani, kikanda na kimataifa. Aidha, COSOTA kwa kushirikiana na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ipo katika hatua za mwisho za kuweka mfumo wa kisheria utakaowezesha kupatikana kwa tozo ya *Blank Tape Remuneration/Levy* kutokana na vifaa vinavyobeba, kuhifadhi na kuzalisha kazi za ubunifu ambapo sehemu ya mapato yatakayopatikana yatagawiwa kwa wasanii na katika Mfuko wa Maendeleo wa Utamaduni na Sanaa wenye lengo la kuwajengea uwezo wadau hao kimitaji na mafunzo.

105. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA) ilianza zoezi la kuimarisha mifumo ya kufuatilia matumizi ya kazi za sanaa hususani muziki na filamu katika vyombo vya habari. Aidha, kwa kushirikiana na TTCL unaandaliwa mfumo wa kielekroniki (*online platform*) kwa ajili ya kusambaza kazi za wasanii. Kukamilika kwa mifumo hii kutaimarisha makusanyo ya mirabaha kwa wasanii na hivyo kuwawezesha kunufaika zaidi na kazi zao na vilevile kuimarisha mchango wa Sekta ya Sanaa katika Pato la Taifa na kuibua ajira hususani kwa vijana.

106. Mheshimiwa Spika, ikiwa ni hatua ya kuhakikisha wadau wanazingatia matakwa ya Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki Na. 7 ya mwaka 1999 na vilevile kuwalinda wasanii, waandishi na wabunifu wetu dhidi ya vitendo vya kuhujumiwa katika kazi zao, COSOTA kwa kushirikiana na MultiChoice Tanzania iliendesha semina kuhusu hakimiliki na hakishiriki kwa wadau 273 wa mikoa ya Mwanza (35), Arusha (115), Dodoma (89) na Mbeya (34).

107. Mheshimiwa Spika, mwezi Oktoba 2020 ilitolewa elimu ya hakimiliki kwa wabunifu wa Mashindano ya Kitaifa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu yaliyoandaliwa na Tume ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH) ambapo wabunifu mbalimbali walihudhuria. Vilevile, mwezi Novemba, 2020 na Aprili 2021 yalitolewa mafunzo ya hakimiliki kwa wakufunzi na watafiti wa Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine (SUA) ambapo wakuu wa Idara na Vitengo walihudhuria. COSOTA, pia imetoa elimu ya masuala ya hakimiliki kupitia vyombo mbalimbali vya habari ikiwa ni pamoja na Uhai Redio, Clouds FM, Clouds Tv, Channel Ten, Magic FM. Times FM, TBC_{FM}, TBC₁, Midundo Online Radio na Boresha Online Radio.

108. Mheshimiwa Spika, ili kudhibiti uharamia na matumizi ya kazi za wasanii na wabunifu yasiyozingatia Sheria ya Hakimiliki, kulifanyika operesheni kwa wadau wa televisheni za kebo (cable tv) katika Mikoa ya Manyara, Ruvuma, Songwe, Kagera, Mwanza, Kilimanjaro, Lindi, Arusha na Mtwara. Katika operesheni hizo, hatua mbalimbali zilichukuliwa ikiwa ni pamoja na kutolewa kwa elimu kwa watuhumiwa waliobainika kukiuka sheria ya hakimiliki, kutozwa faini ya jumla ya Sh.11,000,000 na kuharibiwa kwa vifaa ilivyotumika kurushia matangazo bila ya kibali na kesi kupelekwa mahakamani.

3.2.3.4 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa)

109. Mheshimiwa Spika, TaSUBa ni Taasisi inayotoa mafunzo ya aina mbalimbali kuhusu Sanaa na utamaduni. Mafunzo yanayotolewa na Taasisi hii ni Astashahada ya Sanaa na Maonesho na Ufundi (*Certificate in Performing and Visual Arts*); Astashahada ya Teknolojia na Muziki na Sauti (*Certificate in Music and Sound Design*) na Astashahada ya Picha Jongevu na Uzalishaji wa Vipindi vya Televisheni (*Certificate in Film and TV Production*). Kwa upande wa Stashahada Taasisi inatoa Stashahada ya Sanaa na Maonesho na Ufundi (*Diploma in Performing and Visual Arts*), Stashahada ya Teknolojia na Muziki na Sauti (*Diploma in Music and Sound Design*) na Stashahada ya Picha Jongevu na Uzalishaji wa Vipindi vya Televisheni (*Diploma in Film and Television Production*).

110. Mheshimiwa Spika, TaSUBa iliendelea kutoa mafunzo ya utamaduni na sanaa ambapo wanachuo 397 walisajiliwa. Taasisi pia iliendesha kongamano/mafunzo ya muda mfupi kwa wadau wake kama ifuatavyo:

- a) Mafunzo kuhusu Utunzi Mwafaka na Uandishi wa Muziki kwa kutumia teknolojia ya kompyuta yaliyofanyika kwa wadau kutoka Madhehebu ya Wasabato tarehe 5 hadi 31 Oktoba, 2020;
- b) Mafunzo ya muziki kwa njia ya mtandao (*music online*) yaliyoendesha kwa Wanachuo 8 kutoka TaSUBa ambayo yaliwezeshwa na Taasisi ya Kijerumani ya *Music for Better Life*, Chuo Kikuu cha Munich cha Ujerumani na *Goethe Institute* (Tanzania). Mafunzo hayo yalifanyika mwezi Novemba-Desemba, 2020; na
- c) Kongamano la Nne la Mwaka kuhusu Sanaa kwa Mabadiliko ya Jamii lililofanyika kwa kushirikiana na Taasisi ya Walimu wa Sanaa (*Teachers Arts Institute*) ya Marekani ambapo washiriki 20 walitoka nchi za Marekani na Uganda. Kongamano hilo ambalo lilifanyika tarehe 13-15 Novemba, 2020 lilihusisha washiriki 80 kutoka Jumuiya ya TaSUBa.

Kiambatisho Na. 4 ni idadi ya wanafunzi waliohitimu Astashahada na Stashahada TaSUBa katika vipindi mbalimbali.

111. Mheshimiwa Spika, TaSUBa kwa kushirikiana na wadau, huendesha Tamasha la Kimataifa la Sanaa na

Utamaduni Bagamoyo kila mwaka. Tamasha hilo linalenga kupima kiwango cha maendeleo ya usanii na utamaduni; kuibua, kuendeleza na kutangaza vipaji na kazi za wasanii na kuhamisha au kurithisha utamaduni na thamani yake kwa vizazi vya sasa na vijavyo. Tamasha la 39 la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo lilifanyika tarehe 27 Desemba, 2020 na kuhudhuriwa na vikundi 47 vya sanaa za jukwaani na 16 vya sanaa za ufundi kutoka ndani ya nchi. Aidha, Tamasha hilo lilihudhuriwa na watazamaji zaidi ya 8,000.

3.2.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

112. *Mheshimiwa Spika*, majukumu ya Sekta hii ni pamoja na kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Maendeleo ya Michezo ya Mwaka 1995 ikiwa ni pamoja na kuwezesha upatikanaji wa miundombinu na wataalamu wa michezo kwa kushirikiana na wadau, kuhamasisha umma kushiriki katika michezo na kuhakikisha Timu za Taifa na wachezaji wanafanya vyema katika mashindano ya Kimataifa kwa kushirikiana na wadau.

113. *Mheshimiwa Spika*, ikiwa ni hatua ya kuimarisha michezo nchini, Wizara ilikamilisha rasimu ya Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Michezo. Mkakati huo umeweka malengo mbalimbali ya kutekelezwa kwa kushirikiana na wadau wa Sekta ya Michezo ikiwa ni pamoja na kuimarisha miundombinu ya michezo, kuimarisha vyanzo vya mapato ya kugharamia michezo, kuwa na wataalamu wa michezo wanaokidhi mahitaji kwa michezo mbalimbali na kuimarisha michezo shuleni.

Malengo mengine ni kuimarisha uteuzi wa wachezaji na maandalizi ya timu za Taifa, kuwa na utaratibu bora wa kuibua na kuendeleza vipaji vya michezo, kuimarisha ushiriki wa umma katika kufanya mazoezi pamoja na kuimarisha utawala bora michezoni. Mkakati huo ambao unabainisha pia majukumu ya wadau mbalimbali katika kuendeleza michezo nchini, unatarajiwa kuzinduliwa mwezi Julai, 2021.

114. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na wadau ikiwemo Baraza la Michezo la Taifa (BMT) na Mashirikisho/Vyama ya Michezo iliendelea kuratibu ushiriki wa Timu za Taifa katika mashindano mbalimbali ya kimataifa na kupata mafanikio mbalimbali kama ifuatavyo:

- a) Katika Mashindano ya COSAFA ya Wanawake wenye Umri Chini ya Miaka 17 yaliyofanyika nchini Afrika

Kusini mwezi Novemba, 2020, Timu ya Tanzania (*Tanzanite*) ilitwaa Kombe la COSAFA baada ya kuzichabanga Timu kutoka Comoro (mabao 5-1), Afrika Kusini (mabao 6-1), Zimbabwe (mabao 10-1) na Zambia (mabao 2-1);

- b) Timu ya Taifa (*Taifa Stars*) ilishiriki katika fainali za mashindano ya wachezaji wanaocheza ligi za ndani ya nchi (CHAN) yaliyofanyika mwezi Januari, 2021 nchini Cameroon. Timu hiyo ilishiriki katika fainali hizo kwa mara ya mwisho mwaka 2009;
- c) Wanariadha wawili Ignasi Mtwewe na Sauda Saidi kwa watu wenye ulemavu walishiriki katika mashindano ya kufuzu michezo ya Paralimpiki nchini Dubai mwezi Februari, 2021 na Tunisia mwezi Machi, 2021. Kupitia mashindano hayo, Ignasi Mtwewe amefuzu kushiriki mashindano ya michezo ya Olimpiki yatakayofanyika Tokyo, Japan kwa mchezo wa kurusha Kisahani na Sauda Saidi amefuzu kushiriki michezo ya Paralimpiki kwa mchezo wa kurusha Tufe. Hivyo, kufanya idadi ya wachezaji waliofuzu kushiriki michezo ya Olimpiki kufikia watano (5) ambao ni Felix Simbu, Failuna Mataga, Gabriel Geay, Ignas Mtwewe na Sauda Saidi;
- d) Timu ya Taifa kwa Wachezaji Wenye Umri Chini ya Miaka 20 kwa mara ya kwanza, ilishiriki katika fainali za Kombe la Afrika (AFCON) zilizofanyika nchini Mauritania mwezi Februari, 2021;
- e) Timu ya Taifa ya Mchezo wa Tennis ya Walemavu ilishiriki katika michezo ya kufuzu mashindano ya Dunia nchini Msumbiji mwezi Mei, 2021;
- f) Wanariadha wawili Gabriel Geay na Natalia Sule walishiriki katika mashindano ya Milan Marathon yaliyofanyika nchini Italy mwezi Mei, 2021 ambapo mwanariadha Gabriel Geay amefanikiwa kufuzu kushiriki Michezo ya Olimpiki nchini Tokyo Japan 2021;
- g) Timu ya Taifa ya Mpira wa Wavu ilishiriki katika mashindano ya Klabu Bingwa Afrika yaliyofanyika nchini Tunisia mwezi Aprili, 2021; na
- h) Timu ya Taifa ya Mpira wa Miguu ya Ufukweni (*beach soccer*) imefuzu kwa mara ya pili kushiriki katika mashindano ya Bara la Afrika kwa mchezo huo yatakayofanyika nchini Senegal kuanzia tarehe 23/05- 29/05.

yaliopatikana katika mpira wa miguu ni Klabu ya Simba kuingia robo fainali katika mashindano ya Klabu Bingwa Barani Afrika. Klabu hii imeonyesha soka la hali ya juu katika mashindano hayo kwani ilizichakaza Klabu kubwa Barani Afrika kama vile FC Platnum ya Zimbabwe goli 4-0, Al Merreikh ya Sudan goli 3-0, As Vita ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo goli 4-1, Al Ahly ya Misri goli 1-0 na Kaizer Chiefs ya Afrika Kusini goli 3-0. Aidha, timu yetu ya Namungo ilifanikiwa kuiwakilisha vyema nchi yetu kwenye Kombe la Shirikisho Barani Afrika ambapo katika hatua za awali ilizichabanga Al Rabita ya Sudan Kusini goli 3-0, Al Hilal Obeyid ya Sudan goli 5-3 na De Agosto ya Angola goli 7-5.

116. Mheshimiwa Spika, kwa heshima na taadhima, kupitia Bunge lako Tukufu, niipongeze Klabu ya Simba na Klabu ya Namungo kwa mafanikio makubwa zilizoyapata ambayo ni kielekezo kuwa soka la Tanzania limeendelea kukua na kutoa upinzani Kimataifa, na salamu kwa Vilabu vikubwa Barani Afrika kuwa Timu za Tanzania siyo uchochoro wa kupita. Mafanikio haya kwa pamoja yameipa nchi yetu fursa ya kutoa Vilabu vinne (4) vitakavyotuwakilisha katika Klabu Bingwa Barani Afrika na Kombe la Shirikisho Barani Afrika. Serikali itaendelea kuweka mazingira bora zaidi yatakayochochea mafanikio makubwa zaidi ya mpira wa miguu na michezo mingine katika nyanja za Kimataifa.

117. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuratibu usimamizi na utunzaji wa Viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru pamoja na miundombinu mingine ya michezo ambapo hatua mbalimbali zilichukuliwa ikiwa ni pamoja na kufunga lifti mpya katika Uwanja wa Benjamin Mkapa. Aidha, ikiwa ni hatua ya kumuenzi Rais wa Awamu ya Tatu Hayati Benjamin Mkapa, aliyekuwa Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania Hayati Dkt. John Pombe Magufuli aliamua Uwanja wa Taifa ubadilishwe jina na kuitwa rasmi Uwanja wa Benjamin Mkapa (*Benjamin Mkapa Stadium*).

118. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA inayolenga kuibua vipaji vya michezo kwa vijana wetu walioko shuleni, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (OR – TAMISEMI) na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia zilikutana na kufanya vikao mbalimbali vya watalaam, Makatibu Wakuu pamoja na Mawaziri wa Wizara hizo ili kushauriana kwa kina juu ya kuendeleza michezo mashuleni na vilevile kuimarisha mashindano ya wanafunzi

wa Shule za Msingi na Sekondari. Kabla ya Vikao hivyo usimamizi wa michezo hususan katika ufundishaji wa michezo na usimamizi wake katika Shule ulikuwa umelegalega.

Kufuatia vikao hivyo na maelekezo yaliyotolewa, Wizara hizo kwa pamoja zimekubaliana kuongeza ushirikiano katika kusimamia na kukuza michezo mashuleni na kuchukua hatua mbalimbali ikiwa ni pamoja na zifuatazo:

- a) Kuandaa Mwongozo wa uendeshaji wa michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA ambao utakuwa unatumika kwa kipindi cha miaka mitatu hadi mitano badala ya kutoa Mwongozo kila mwaka. Hatua hii itawezesha kuimarisha maandalizi ya michezo hiyo na kuondoa tatizo la ucheleweshaji wa mwongozo ambao kimsingi unaathiri maandalizi. Mwongozo mpya utaanza kutumika katika mashindano yajao ya mwaka 2022.
- b) Kushirikiana kwa pamoja katika kutafuta wadhamini wa kudumu ili kuimarisha ugharamiaji wa mashindano hayo;
- c) Kuundwa kwa Kamati ya Kitaifa ya Kuratibu maandalizi na uendeshaji wa michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA kwa kuhusisha Wizara zote tatu kuanzia michezo ya mwaka huu wa 2021.
- d) Kuratibu na kusimamia kwa pamoja michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA itakayofanyika mkoani Mtwara mwezi Juni, 2021.

119. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa mchezo wa ngumi, mabondia wa Kitanzania wa Mchezo wa Ngumi za Kulipwa wameshiriki Mashindano 21 ya kimataifa na kushinda mapambano saba (7) kama ifuatavyo:

- a) Bruno Tarimo alimtwanga Bondia Kye Mackenzi wa Australia na kushinda mikanda ya *IBF International Super Feather* na *IBO Intercontinental Super Feather* mwezi Aprili 2021;
- b) Ibrahim Class alimtandika bondia Denis Mwale kutoka Malawi na kunyakua Mkanda wa *WBF Intercontinental Light* mwezi Januari 2021;
- c) Shabani Jongo alimchakaza Bondia Shawn Miller kutoka Marekani na kufanikiwa kushinda mkanda wa *WBF Internationa Cruiser* mwezi Januari 2021;
- d) Bondia Tony Rashid alimfumua Hassan Milanzi

- Kutoka Zimbabwe na kufanikiwa kutwaa mkanda wa *ABU Super Bantamweight* mwezi Desemba, 2020;
- e) Ibrahim Class alingaragaza Bondia Simon Ngoma kutoka Zambia na kufanikiwa kushinda mkanda wa *GBC World Super Featherweight* mwezi Novemba 2020;
 - f) Salim Jengo alimtwanga bondia Eduardo Masinto kutoka nchi ya Thailand na kufanikiwa kutwaa mkanda wa *UBO World Lightweight* mwezi Novemba, 2020; na
 - g) Hassan Mwakinyo alimtandika bondia Tshibangu Kayembe kutoka Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo na kutwaa mkanda wa *WBF Intercontinental Super Welterweight*.

120. Mheshimiwa Spika, nchi yetu imeendelea kuwa na wachezaji wanaocheza katika michezo mbalimbali nje ya nchi ambayo ni fursa ya ajira kwa wanamichezo wetu kimataifa. Hadi kufikia mwezi Mei, 2021 Tanzania ilikuwa na jumla ya wachezaji 54 wanaocheza michezo mbalimbali kama inavyoonekana katika Jedwali lifuatalo:

Jedwali Na 2: Idadi ya Wachezaji wa Tanzania Wanaocheza Michezo Mbalimbali Nje ya Nchi

Na.	Aina ya Mchezo	Idadi ya Wachezaji
1.	Mpira wa miguu	32
2.	Mpira wa kikapu	16
3.	Mpira wa wavu	4
4.	Mchezo wa kabaddi	2

121. Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio haya, ni dhamira ya Serikali kwa kushirikiana na Vyama/Mashirikisho ya Michezo kutekeleza mikakati mbalimbali itakayowezesha kuongeza ushiriki wa jamii katika michezo katika ngazi za jamii na shule (sports for all) ili kupitia ushiriki huo, viibuliwe vipaji vitakavyoendelezwa na kuwezesha ongezo la ajira kwa wachezaji ndani na nje ya nchi (*professional sports*). Mikakati itakayotekelezwa ni pamoja na kuimarisha ugharamiaji wa michezo kwa kuibua vyanzo vipya vya mapato, kuendeleza michezo katika shule na Taasisi za elimu; kuimarisha miundombinu ya michezo na vifaa vya michezo katika ngazi mbalimbali na kuboresha utaratibu wa kuibua na kuendeleza vipaji vya michezo mbalimbali. Mikakati mingine ni kuimarisha ushiriki wa wananchi wa makundi mbalimbali katika michezo na kuanzisha na kuendeleza shule za michezo (*sports academies*).

122. Mheshimiwa Spika, napenda kuwapongeza wachezaji wetu wa zamani waliotoa mchango mkubwa na kulipa Taifa letu

heshima katika mashindano ya Kimataifa. Kwa uchache niwapongeze wachezaji wa riadha walioliletea heshima Taifa letu ambao ni Filbert Bayi (Medali ya dhahabu aliyopata katika mashindano ya Jumuiya ya Madola mwaka 2008) na Suleiman Nyambui (Medali ya Fedha mwaka 1980 katika mashindano ya mita 5,000). Wachezaji wengine ni Juma Ikangaa aliyepata Medali ya Fedha katika mashindano ya Jumuiya ya Madola Mwaka 1996; Samweli Mwera aliyepata Medali ya Dhahabu katika michezo ya *All African Games* katika mbio za Mita 800 na Gidamis Shahanga aliyepata Medali ya Dhahabu katika mashindano ya Jumuiya ya Madola mwaka 1978. Wengine ni Christopher Iswege aliyeshinda Mashindano ya Dunia ya Riadha mwaka 2006 (*World Athletics Championship*) na Theresia Dismas aliyepata Medali ya Shaba mwaka 1965 katika Mchezo wa Kurusha Mkuki na kuwa Mtanzania wa kwanza kuliletea Taifa letu Medali ya kwanza.

123. Mheshimiwa Spika, niwapongeze pia wanamasumbwi Habibu Kinyogoli, Rashidi Matumla, Emanuel Mlundwa na William Isangura kwa kuliletea Taifa letu medali mbalimbali katika mashindano ya kimataifa ya masumbwi. Kwa upande wa soka, sina budi kuwatambua wachezaji nguli walioliletea heshima kubwa Taifa letu kwa kutuwezesha kuingia kwa mara ya kwanza kwenye Fainali za Kombe la Afrika nchini Nigeria mwaka 1980. Kwa uchache, wachezaji hao ni wazee wetu akina Leodger Tenga, Peter Tino, Ahmed Amasha, Juma Pondamali, Leornad Mukebezi, Daud Salum, Jela Mtagwa, Mtemi Ramadhan, Mohamed Husein na Husein Ngulungu. Wachezaji hawa wa zamani ni hazina kubwa katika maendeleo ya michezo nchini na kupitia Kikao nilichofanya nao, nimepata maoni mengi ya msingi yatakawezesha kufanya maboresho katika uendelezaji wa michezo nchini.

124. Mheshimiwa Spika, napenda pia kuchukua nafasi hii kuwapongeza waheshimiwa wabunge ambao wamekuwa mstari wa mbele kutekeleza Agizo la Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania la kufanya mazoezi kila Jumamosi ya pili ya mwezi. Naupongeza uongozi mpya wa Bunge Sports Club uliochaguliwa hivi karibuni unaohusisha Waheshimiwa wabunge wafuatao kwa nafasi zao: Mhe. Abbas Tarimba – Mwenyekiti, Mhe. Esta Matiko – Makamu Mwenyekiti na Mhe. Seif Gulamal – Meneja wa Klabu. Niwapongeze pia wajumbe wa Klabu hiyo Mhe. Ridhiwan Kikwete, Mhe. Anna Lupembe, Mhe. Rose Tweve, Mhe. Stanislaus Mabula na Mhe. Aeshi Hillal. Napenda kuuhakikishia uongozi huu na Waheshimiwa Wabunge kuwa, Wizara itaendelea kuwapa ushirikiano wa dhati ili kutimiza malengo yanayokusudiwa.

Vilevile, kipekee niwapongeze wananchi wote waliojiunga kwenye makundi mbalimbali ya mazoezi (*jogging clubs*) kwa ajili ya kufanya mazoezi ili kuimarisha afya zao. Wizara itaendelea kushirikiana na Taasisi mbalimbali ikiwa ni pamoja na Wizara ya Afya ili kuendelea kuhamasisha wananchi wote kujenga utamaduni wa kufanya mazoezi mara kwa mara kwa lengo la kulinda afya zao na kujiepusha na magonjwa yasiyo ya kuambukiza ikiwemo shinikizo la damu, kisukari na unene uliopitiliza.

3.2.4.1 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

125. *Mheshimiwa Spika*, majukumu ya BMT ni pamoja na kuendeleza, kustawisha na kudhibiti aina zote za michezo ya ridhaa na kulipwa kwa kushirikiana na Vyama/Mashirikisho ya Michezo; kuhimiza na kutoa fursa za ushirikiano miongoni mwa Vyama vya Michezo; kuidhinisha mashindano na matamasha ya Kitaifa na Kimataifa yanayoandaliwa na Mashirikisho/Vyama vya Michezo na Taasisi ili kuamsha ari ya wananchi kupenda aina zote za michezo na kusajili vyama, vilabu na mashirikisho ya michezo nchini.

126. *Mheshimiwa Spika*, moja ya jukumu la BMT ni kuhakikisha shughuli za michezo zinarasimishwa na kutambulika na katika kutekeleza jukumu hilo, katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Mei, 2021 Baraza lilisajili Vyama 12, vilabu 89, Taasisi 5 za kimichezo, wakuzaji vipaji vya michezo 11 vituo vya michezo 4 na mawakala wa michezo 21. *Kiambatisho Na. 5* ni usajili wa Vyama, Vilabu, Vituo vya Michezo na Wakuzaji/Mawakala wa Michezo. Aidha, marekebisho ya Katiba ya Kamati ya Olimpiki Tanzania (TOC), Vyama vya michezo vinne (4) ambavyo ni Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania, Shirikisho la Riadha Tanzania, Chama cha Michezo ya Jadi Tanzania na Chama cha Mpira wa Miguu cha Wilaya ya Mpanda zilipitiwa, kuboreshwa na kuidhinishwa na Msajili wa Vyama vya Michezo.

127. *Mheshimiwa Spika*, ikiwa ni hatua ya kuimarisha michezo katika jamii na kupunguza tatizo la uhaba wa wataalamu wa michezo, mafunzo kwa walimu wa michezo 48 katika Mkoa wa Songweyalitolewa. Mafunzo hayo yalihusu uratibu wa matukio ya kimichezo, huduma ya kwanza katika michezo, Sheria za Mchezo wa Netiboli, Mpira wa Mikono, Mchezo wa Riadha na namna ya uendeshaji wa mazoezi ya viungo vya mwili (*aerobics*). Lengo la mafunzo hayo ni kuwajengea uwezo walimu na makocha wa shule ili

kuwawezesha kufundisha masuala hayo kwa wanafunzi, jamii na wadau wengine. Pia katika kuhakikisha Vyama na Mashirikisho ya Michezo yanaendeshwa kwa kuzingatia misingi ya utawala bora, mafunzo ya uongozi na utawala bora yalitolewa kwa Viongozi 42 wa Vyama na Mashirikisho ya Michezo ya watu wenye Ulemavu.

128. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha michezo inafanyika kikamilifu na kwa kufuata utaratibu, matukio mbalimbali ya michezo yaliidhinishwa ambapo jumla ya vibali thelathini (30) vilitolewa kwa matukio ya kitaifa na Kimataifa kama vile mapambano ya ngumi na mbio za barabarani.

129. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia BMT imeendelea kuwezesha Vyama vya Michezo na Timu za Taifa kifedha na ushauri wa kitaalamu ikiwa ni hatua ya kuhakikisha timu zinaandaliwa vyema ili zifanye vizuri katika mashindano ya kimataifa. Katika mwaka 2020/2021 Vyama na Mashirikisho sita (6) ambayo ni Kamati ya Paralimpiki, Mpira wa Miguu, Mpira wa Wavu, Mchezo wa Riadha, Netiboli na Mpira wa Miguu kwa watu wenye ulemavu yaliwezesha. Aidha, katika kuhakikisha Timu za Taifa zinafanya vizuri BMT limeendelea kuweka mikakati ya kutunisha Mfuko wa Maendeleo ya Michezo nchini ambapo kwa mwaka 2020/2021 mfuko huo umekusanya kiasi cha Shilingi Milioni 87 kutoka katika makusanyo ya ndani tofauti na miaka ya nyuma ambapo mfuko huo haukuwa na vyanzo vya mapato.

Hali kadhalika, BMT kwa kushirikiana na Wizara yenye dhamana ya Michezo na Wizara ya Fedha na Mipango zinaendelea na majadiliano yatakayowezesha Michezo ya Kubashiri Matokeo ya Michezo (*Sports Betting*) kuchangia katika Mfuko wa Maendeleo ya Michezo pamoja na kuchezesha kwa Bahati Nasibu ya Taifa ambayo kwa mujibu wa Sheria, asilimia 50 ya mapato yatokanayo na Bahati Nasibu hiyo yanapaswa kuchangia katika Mfuko wa Maendeleo ya Michezo. Inatarajiwa kuwa vyanzo hivi vikianza kufanya kazi, vitakuwa muarobaini wa changamoto ya fedha za kugharamia timu za Taifa.

130. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea kuchukua hatua za kuhakikisha jamii inashiriki kikamilifu katika shughuli za michezo na mazoezi ya viungo vya mwili ili kuimarisha afya na kupunguza tatizo la magonjwa yasiyo ya kuambukiza ikiwemo kisukari, shinikizo la damu na unene uliopitiliza. BMT kwa kushirikiana na Kamati za Michezo za Mikoa na Wilaya, limeendelea kuratibu na

kuhamasisha jamii kushiriki kikamilifu katika shughuli za michezo na mazoezi ya viungo ikiwa ni hatua ya kuhakikisha wananchi wanashiriki katika mazoezi ya viungo ili kuimarisha afya zao.

3.2.4.2 CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO MALYA

131. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Chuo hiki ni kuandaa wataalamu wa michezo kwa kuendesha mafunzo ya muda mfupi na mrefu ya ufundishaji wa fani mbalimbali za michezo; kufanya tafiti katika maeneo mbalimbali ya fani za Michezo; na kutoa ushauri wa kitaalamu kuhusu michezo. Chuo kinatoa stashahada tatu ambazo ni Stashahada ya Uongozi na Utawala wa Michezo (*Diploma in Sports Management and Administration*), Stashahada ya Ufundishaji Michezo (*Diploma in Sports Coaching Education*) na Stashahada ya Elimu ya viungo vya mwili katika michezo (*Diploma in Physical Education and Sports*). Pamoja na mambo mengine, katika mwaka 2020/2021 Chuo kimeteteleza majukumu yafuatayo:

- a) Kimehuisha mitaala ya ufundishaji ili iendane na mahitaji ya soko la michezo nchini, ikiwa ni pamoja na kuongeza idadi ya michezo inayofundishwa ikiwemo mpira wa kengele kwa ajili ya watu wenye uoni hafifu, mpira wa meza, vinyoya na *tennis*. Aidha, katika kuhuisha mitaala chuo kimeongeza moduli ya ufundishaji uamuzi (*refereeing*) kwa ajili ya mpira wa miguu.
- b) Kimeanzisha Mtaala wa Astashahada ya Elimu ya Viungo vya Mwili katika Michezo (*Certificate in Physical Education and Sports*). Mtaala huu ni fursa pekee kwa wahitimu wa kidato cha nne kuweza kupata mafunzo ya michezo ambapo baada ya kuhitimu ngazi hii watajumuishwa katika ngazi ya tano na sita ili kupata sifa ambayo itawapatia stashahada ya michezo.
- c) Kimeingia makubaliano na Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania (TFF) ya utoaji wa mafunzo ya michezo.
- d) Kimeanzisha vituo vya mafunzo ya Michezo jijini Dar es Salaam, na Mkoani Ruvuma katika Halmashauri ya Tunduru kwa ajili ya kutoa mafunzo katika kanda ya mashariki na kanda ya kusini. Kituo cha Dar es salaam kimeanza kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa ajili ya kuwapatia wadau wa michezo ujuzi mbalimbali ili kupanua wigo wa utoaji wa mafunzo ya michezo nchini. Katika kipindi hiki, washiriki takriban 204 walipatiwa

mafunzo ya muda mfupi ya michezo katika Kituo hiki.

Aidha, Chuo kilitoa mafunzo katika Halmashauri za Mkoa wa Ruvuma na kuhudhuriwa na washiriki kama ifuatavyo: Tunduru 274, Namtumbo 164, Songea 164, Songea Vijijini 168, Halmashauri ya Wilaya ya Mbinga 217, Halmashauri ya Mji wa Mbinga 126, Nyasa 168 na Madaba 70. Vilevile, mafunzo yalitolewa Mkoani Rukwa katika Wilaya ya Kalambo ambayo yalihusisha washiriki 74.

- e) Kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa wanachuo 244. *Kiambatisho Na. 6* ni mwenendo wa usajili wa wanafunzi katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya.

3.2.5 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA NA RASILIMALI WATU

132. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha nguvukazi yake na kuboresha mazingira ya kufanyia kazi. Katika kipindi hiki nafasi za ajira mpya zilizojazwa ni tisa (9) na watumishi 10 waliamishiwa Wizarani. Aidha, nafasi za viongozi sita (6) wa Wizara zilijazwa. Vilevile, kulifanyika mikutano miwili ya Baraza la Wafanyakazi ikiwani hatua ya kuwashirikisha watumishi katika utekelezaji wa shughuli za Wizara kwa kushirikiana na uongozi. Pia, jumla ya watumishi 16 waliwezesha kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu na 40 mafunzo ya muda mfupi.

4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO

133. Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana mwaka 2020/21, pia kulikuwepo na changamoto mbalimbali. Changamoto hizo na hatua zilizochukuliwa na Wizara ni kama ifuatavyo:

- a) Kutokana na utandawazi unaosababishwa na maendeleo ya sayansi na teknolojia duniani, kumekuwa na mmonyonnyoko wa maadili na kutozingatiwa kwa mila na desturi za Mtanzania hususan kwa vijana. Aidha, wasanii wetu wamekuwa na hulka ya kuiga mambo ambayo yanafanyika katika mataifa mengine kwa lengo la kushindana na soko la kazi za sanaa duniani. Hali hiyo inasababisha uvunjifu wa maadili kwani mila na desturi zetu hazifanani na za mataifa mengine ambako wasanii wetu wanaiga namna ya uendeshaji wa kazi zao. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, Serikali inaendelea kutoa elimu kwa wasanii wetu ili wazalishe kazi zinazoendana na misingi ya mila, utamaduni na desturi zetu.
- b) Kuongezeka kwa ushindani katika biashara za huduma za utangazaji na uchapishaji kutokana na maendeleo ya sayansi na teknolojia ya mawasiliano ikiwemo habari mtandao, tovuti, blogu, majukwaa na mitandao ya kijamii. Hatua hii inaathiri mapato ikiwemo ya TSN kupitia magazeti inayozalisha. Kama ilivyobainishwa awali, mikakati inayotekelezwa ni pamoja na kujiimarisha ili kuendana na kasi ya maendeleo ya sayansi na teknolojia katika tasnia ya habari na utangazaji, na kutumia kikamilifu fursa zitokanazo na teknolojia hizo kujiimarisha kiutendaji na utoaji wa huduma unaoendana na mahitaji ya wateja.
- c) Uhaba wa watumishi wa Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo katika ngazi za Mamlaka za Serikali za Mitaa na uwepo wa Miundo ya Kiutumishi isiyoakisi utekelezaji wa majukumu yanayohusu Wizara kwa tija na ufanisi katika mamlaka hizo. Katika kutatua changamoto hii, Makatibu Wakuu wa Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo, OR-TAMISEMI na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumisha wa Umma na Utawala Bora walikutana tarehe 22 Mei, 2021 ambapo baada ya kupokea changamoto za kimuundo zinazowakabili maofisa Utamaduni na Michezo waliopo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa kupitia Kikao kazi cha Maofisa hao, walikubaliana kuanza mara moja kwa zoezi la kupitia

Miundo husika ili kutatua changamoto hiyo ipasavyo.

- d) Upungufu wa miundombinu ya michezo inayokidhi mahitaji ya makundi mbalimbali katika ngazi mbalimbali. Sera ya Maendeleo ya Michezo ya Mwaka 1995, inabainisha kuwa suala la ujenzi na uendelezaji wa miundombinu ya michezo ni jukumu la wadau mbalimbali ikiwemo Serikali za Mitaa; Sekta Binafsi; Mashirika ya Umma; Vyama, Vilabu na Mashirikisho ya Michezo na wananchi kwa ujumla. Pamoja na maelekezo haya, bado kuna uhaba mkubwa wa miundombinu ya michezo. Wizara imeendelea kuhamasisha wadau kujenga viwanja vya michezo na pia kutoa utaalamu kuhusu ujenzi wa miundombinu ya michezo katika Halmashauri mbalimbali na wadau wengine.

Wizara inatoa wito kwa waheshimiwa Wabunge kuendelea kuhamasisha Halmashauri zao kuweka kipaumbele katika kutenga maeneo ya michezo, kuyaendeleza na kuyalinda maeneo hayo ili yasivamiwe na kubadilishwa matumizi. Aidha, Wizara inakishukuru Chama cha Mapinduzi kwa kuendelea kuwekeza katika maeneo mbalimbali ikiwemo katika Sekta ya Habari, na ni matarajio kuwa uwekezaji huu utaendelea kufanyika katika ukarabati na uendelezaji wa viwanja vyake vya michezo.

- e) Upatikanaji wa mitaji nafuu na ya uhakika kwa wasanii, pamoja na mafunzo ili kuwawezesha kuzalisha kazi zenye ubora na viwango vinavyomudu ushindani katika masoko ya kimataifa. Kuanza kwa utekelezaji wa Mfuko wa Utamaduni na Sanaa katika mwaka 2021/22 kutawezesha kukabiliana na changamoto hii.
- f) Athari za UVIKO 19 katika Sekta za Wizara hususani sanaa ambapo watayarishaji wa picha za filamu na wasanii kutoka nje ya nchi walishindwa kuja nchini kwa ajili ya shughuli hizo na hivyo kuathiri mapato. Aidha, wasanii wetu walikosa fursa ya kufanya matamasha katika nchi mbalimbali kutokana na nchi hizo kutoruhusu watu kuingia na mikusanyiko kutokana na ugonjwa huo;

5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22

- 134. *Mheshimiwa Spika*** katika mwaka 2021/22 Wizara na Taasisi zake kwa kushirikiana na wadau itatekeleza majukumu mbalimbali kwakuzingatia maelekezo ya Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020-25; ahadi na maelekezo mbalimbali ya Viongozi wa Kitaifa; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2021/22 - 2025/26; na Mpango Mkakati wa Wizara wa Mwaka 2021/22 - 2025/26. Aidha, utekelezaji wa majukumu utazingatia pia malengo ya Umoja wa Mataifa kuhusu Maendeleo Endelevu ya Mwaka 2030 katika maeneo yanayohitaji kuchukuliwa hatua na Wizara.
- 135. *Mheshimiwa Spika***, Ibara za 32, 125, 239, 241 na 243 za Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020-25 zinailelekeza Serikali kuchukua hatua mbalimbali za kuendeleza Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo ili kuimarisha mchango wa Sekta hizo katika maendeleo ya Taifa letu, ikiwemo kuzalisha ajira hususan kwa vijana. Maelekezo hayo ni pamoja na kuhakikisha kuwa wananchi wanapata taarifa sahihi na kwa urahisi zaidi; kufanya tafiti za lugha, historia, mila nzuri na desturi za jamii za Tanzania kwa ajili ya kulinda, kuenzi, kuhifadhi na kuendeleza kwa manufaa ya kizazi cha sasa na kijacho; kuliimarisha Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) na kutekeleza programu maalum ya kukitangaza Kiswahili duniani.
- 136. *Mheshimiwa Spika***, maelekezo mengine ni kuwahamasisha na kuwawezesha vijana kushiriki kikamilifu katika utamaduni, michezo na sanaa kwa ajili ya kuongeza ajira na kipato; na kuimarisha michezo, ikiwa ni pamoja na michezo ya kulipwa, kuanzisha shule maalum za kukuza vipaji vya wanamichezo (*sports academy*), kuhamasisha wananchi kushiriki katika michezo na kuimarisha miundombinu ya michezo. Aidha, Rais wa Awamu ya Sita, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan wakati akihutubia Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili, 2021 alibainisha Serikali kuendelea kuimarisha usimamizi wa masuala ya Hakimiliki ili wasanii waweze kunufaika na kazi zao; kuhuisha Mfuko wa Utamaduni na Sanaa ili kuwasaidia wasanii wetu, ikiwemo kupata mafunzo na mikopo na kutenga fedha kwa ajili ya kuziandaa Timu zetu za Taifa, zikiwemo za wanawake.
- 137. *Mheshimiwa Spika***, ili kutekeleza maelekezo haya, katika mwaka 2021/22 Wizara itaratibu uundwaji wa vyombo vya kutekeleza Sheria ya Huduma za Habari Na. 12 ya mwaka 2016, kusajili vyombo vya habari na kuimarisha usikivu wa wa TBC katika maeneo mbalimbali nchini. Aidha, Wizara

itawajengea uwezo wasanii wetu kimitaji na mafunzo kupitia Mfuko wa Utamaduni na Sanaa, hatua ambayo itaongeza tija, ubora na ushindani wa kazi za sanaa na wabunifu wetu kitaifa na kimataifa. Vilevile, Wizara itakamilisha uundwaji na kuanza matumizi ya mifumo mbalimbali ya kielektroniki ya kuwahudumia wasanii na wadau wengine wa sanaa ili kuimarisha ufanisi katika utoaji wa huduma, kurahisisha urasimishaji wa Sekta ya Sanaa na shughuli za ubunifu na kubwa zaidi, kuongeza mapato ya wasanii na Serikali kupitia ukusanyaji wa mirabaha. Mifumo hiyo ni ya kufuatilia matumizi ya kazi za sanaa hususani muziki na filamu katika vyombo vya habari, mfumo wa kusambaza kazi za wasanii kama ilivyo *Netflix* na mfumo wa usajili na usimamizi wa taarifa za wasanii na wadau wa sanaa.

138. *Mheshimiwa Spika*, katika nyanja za michezo, Wizara itaendelea kuimarisha uibuaji na uendelezaji wa vipaji kupitia michezo mashuleni, mashindano ya Taifa (Taifa Cup) kwa michezo mbalimbali na ujenzi wa Kituo cha Ukuzaji Vipaji vya Michezo (*Sports Academy*) katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Wizara pia itaendelea kuhamasisha na kuvutia uwekezaji na uendeshaji wa vituo vya kukuzia vipaji vya michezo pamoja na kuimarisha vyanzo vya mapato ya kuendeleza michezo.

139. *Mheshimiwa Spika*, Kisekta, Wizara itatekeleza majukumu mbalimbali kama inavyofafanuliwa hapa chini.

5.1 SEKTA YA HABARI

140. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea kuimarisha uwezo wa Idara ya Habari-MAELEZO na Ofisi ya Msemaji Mkuu wa Serikali ili iweze kuendelea kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi hususani katika kuisemea Serikali kuhusu utekelezaji wa Sera, Mikakati, Miradi na Programu zinazotekelezwa na Serikali; kuanzisha Bodi ya Ithibati ya Wanahabari, Baraza Huru la Habari na Mfuko wa Mafunzo kwa Wanahabari; kuchapa na kutoa kwa wadau picha za viongozi wa kitaifa; kuchapa na kutoa leseni za magazeti, vitambulisho vya Waandishi wa Habari, kutoa mwongozo na kutathmini utoaji wa taarifa kwa umma kupitia Taasisi za Serikali.

Majukumu mengine yatakayotekelezwa ni kukusanya na kusambaza habari kuhusu utekelezaji wa miradi ya Serikali, kuratibu mkutano wa mwaka wa Maofisa Mawasiliano wa Serikali na pia kushirikiana na Vyama vya Wanahabari kama Jukwaa la Wahariri Tanzania (TEF), Chama cha Waandishi wa Habari Wanawake Tanzania (TAMWA), Taasisi ya Vyombo vya

Habari Kusini mwa Afrika (MISA Tan), Baraza la Habari na Waandishi wa Habari kwa ujumla katika kutangaza shughuli za maendeleo.

5.1.1 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)

141. *Mheshimiwa Spika*, TBC itaendelea na majukumu ya kufunga mitambo ya masafa ya FM katika mikoa ya Njombe, Songwe na Simiyu pamoja na Wilaya za Kilwa na Serengeti; upanuzi wa usikivu wa redio katika maeneo ya Unguja na Pemba; kuendelea na ujenzi wa majengo ya Makao Makuu ya TBC katika eneo la Vikonje Jijini Dodoma na kuimarisha Chaneli ya Tanzania Safari kwa kununua mitambo na vifaa vya uandaaji na utangazaji mahususi kwa ajili ya vipindi vya utalii (kamera za kisasa, drones, LIVE U, magari, vifaa vya kurekodi sauti za wanyama na ndege na vifaa vya kuhariri picha za video).

Aidha, Shirika litafunga mitambo ya televisheni kwa ajili ya kuunganisha studio za TBC₁ na TBC₂ na kutoa mafunzo kwa watendaji kuhusu uandaaji bunifu wa vipindi vya redio na televisheni. Vilevile, katika kutimiza jukumu lake la kuelimisha, kuhabarisha na kuburudisha, TBC kupitia TBC₂ imedhamiria kuwafikia vijana na kukidhi mahitaji ya kundi hilo kwa kuandaa vipindi vyenye vionjo vya burudani zaidi pamoja na vipindi vinavyohusu midahalo kutoka vyuoni na mashuleni ambavyo vitafundisha masomo mbalimbali. Vilevile, TBC₂ itatoa fursa kwa vijana wa vyuoni kufanya mazoezi kwa vitendo, itaandaa matamasha ambayo yatasaidia kuibua vipaji vya wasanii wadogo, kuhakikisha vijana wanaelewa mila na desturi za kitanzania, kuimarisha uwezo wa vijana kusimamia masuala ya ulinzi na usalama wa nchi na kuzingatia maadili ya Mtanzania katika jamii.

5.1.2 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

142. *Mheshimiwa Spika*, TSN itaendelea kuboresha uwezo wa Taasisi kiutendaji na kibiashara kwa kuimarisha ubora wa bidhaa na huduma za Kampuni na kupanua wigo wa biashara kwa kuendelea kubuni vyanzo vipya vya mapato na kuendeleza vile vilivyopo. Aidha, Kampuni itaanza utekelezaji wa mradi wa ununuzi wa mtambo mpya na wa kisasa wa uchapaji na itawekeza zaidi kwenye habari mtandao kwa kuajiri nguvu kazi, kupata vifaa vya kisasa na kuanzisha studio ya kisasa (*multimedia studio*).

Vilevile, TSN itaendelea kuwajengea uwezo watumishi wake wakiwemo wahariri pamoja na waandishi wa habari, kwa kuwapatia mafunzo ya muda mrefu na mfupi, ndani na nje

ya nchi na itaongeza nguvu katika kuboresha mazingira ya utendaji kazi ikiwemo maslahi, pamoja na upatikanaji wa vitendea kazi ili kubakiza vipaji vya kitaalamu vilivyopo na kuvutia vipaji na umahiri zaidi katika kampuni kutoka katika soko la ajira za wanahabari nchini. Lengo ni kuongeza ufanisi na ubora wa bidhaa za kampuni kwa kuchapisha habari zilizoandikwa, kuhaririwa na kusanifiwa kwa ubora wa hali ya juu unaoendana na mahitaji ya soko.

5.1.3 MAMLAKA YA MAWASILIANO TANZANIA (TCRA)

143. Mheshimiwa Spika, TCRA itaendelea kuweka mazingira maridhawa ya kuendeleza Sekta ya Habari na Utangazaji kwa kupitia Kanuni mbalimbali zinazosimamia sekta ya Utangazaji kwa ajili ya kuboresha huduma za Utangazaji nchini. Ili kutimiza azma hiyo, Wizara itafanyia kazi hoja 13 kutoka kwa wadau ambazo zimekuwa changamoto katika utoaji wa huduma za utangazaji nchini. Hoja hizo ni pamoja na kuhakikisha kuwa Wasanii, Wabunifu, na wale wasiojihusisha na masuala ya utoaji wa Habari (*news and current affairs*) mtandaoni wanatoa huduma mtandaoni na wanapata fursa ya kuimarisha maudhui ya ndani ikiwa ni pamoja na Wasanii kutangaza kazi zao bila tozo zozote ili mradi wanazingatia sheria za nchi.

Hoja nyingine za kufanyiwa kazi ni pamoja na kuimarisha Muundo wa TCRA ili uweze kusimamia ipasavyo masuala ya utangazaji; kupunguza gharama za tozo kwa televisheni za mtandaoni na watoa huduma wengine wa mitandaoni; kuwa na kisimbuzi kimoja; kuangalia suala la adhabu kali zinazotolewa kwa vituo vya redio/televisheni kupitia Kamati ya Maudhui; pamoja na vyombo vya habari vya dini kuchukuliwa kuwa ni vya kibiashara na wengi kucheleweshwa kuruhusiwa kuongeza ukubwa wa leseni zao (mfano kutoka leseni ya wilaya hadi leseni ya kitaifa). Hoja nyingine ni kuimarisha usalama wa akaunti za wasanii wenye wafuasi wengi ili zisiweze kuibiwa na kuuzwa (*hacked*) na kukamilisha Mfumo wa wa Pamoja wa Kufuatilia Haki za Wasanii katika televisheni na redio.

5.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

144. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kukuza lugha ya Kiswahili kitaifa na kimataifa kwa kushirikiana na wadau na kusimamia uendeshaji wa Mfuko wa Utamaduni na Sanaa kwa kutoa mikopo kwa wanatasnia na kuwajengea uwezo wa kuzalisha kazi bora na zenye ushindani kitaifa na kimataifa pamoja na kuanza ujenzi wa ofisi za Mfuko.

Utunishaji wa mfuko huu utategemea ruzuku ya serikali, sehemu ya tozo mbalimbali zinazotokana na kazi za tasnia pamoja na michango ya wahisani. Vilevile, Wizara itakamilisha uhuishaji wa Sera ya Maendeleo ya Utamaduni ya mwaka 1997; kuchapisha na kusambaza kitabu cha Mwongozo wa Maadili na Utamaduni wa Taifa na kuratibu Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Afrika iliyoasisiwa na azimio la Umoja wa Afrika mwaka 2011.

Majukumu mengine ni pamoja na kufanya tafiti kuhusu mila na desturi za jamii mbalimbali; kuandaa na kuorodhesha vipengele vya urithi wa utamaduni wa Taifa usioshikika na kuratibu maonesho na shughuli za kiutamaduni za kitaifa, kikanda na kimataifa. Aidha, utamaduni wa Mtanzania utaendelea kuenezwa kupitia ufundishaji wa Kiswahili kwa wageni kwa kuwa ufundishaji wa lugha huambatana na ufundishaji wa utamaduni.

Kuhusu utekelezaji wa Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Afrika yenye lengo la kutambua, kuhifadhi, kulinda na kutangaza amali za urithi wa ukombozi wa Afrika zinazoshikika na zisizoshikika zilizopo nchini, Wizara itaendelea kuratibu tathmini ya hali ilivyo katika maeneo 260 ya Urithi wa Ukombozi yaliyopo nchini na kuzishirikisha nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika hususani Kusini Mwa Afrika katika kuyahifadhi. Katika kufanya tathmini hiyo, Wizara itashirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii na OR-TAMISEMI na kazi hiyo inatarajiwa kukamilika ifikapo mwezi, Agosti, 2021.

5.2.1 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

145. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa ni pamoja na kuendeleza mikakati ya kukitangaza na kubidhaisha Kiswahili kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja na kufunga mfumo wa vifaa vya kisasa vya kufundisha ukalimani. Vilevile, tafsiri ya Sheria, Kanuni na nyaraka mbalimbali za Serikali na zisizo za Serikali itafanywa; na elimu ya matumizi sanifu na fasaha ya lugha itatolewa kupitia redio na televisheni na kuchapisha makala za mada mbalimbali katika magazeti. Pia, Sheria ya BAKITA ya mwaka 1967 itapitiwa ili kuhakikisha inaendana na mahitaji ya Kiswahili ya sasa.

146. Mheshimiwa Spika, BAKITA pia litaendelea kutoa mafunzo kwa wageni kupitia kituo kilichopo katika ofisi za BAKITA na kwa njia ya mtandao. Vilevile, litachapisha vitabu vitatu (3) ambayo ni *Furahia Kiswahili Toleo la Pili*, Kitabu

cha *Sarufi Sahili* na *Misingi ya Sarufi ya Kiswahili Sanifu*. Aidha, mafunzo ya msasa ya kupima weledi wa wakalimani yatatolewa kwa wakalimani 50.

5.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

147. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kuratibu maandalizi ya Sera ya Maendeleo ya Sanaa ili kuweka misingi thabiti ya kuiendesha Sekta kwa manufaa ya Wasanii na Taifa kwa ujumla; kufanya tathmini ya utendaji wa Taasisi zilizo chini ya Wizara zinazohusika na masuala ya Sanaa kwa ajili ya kuziimarisha ili zikidhi matarajio ya wadau na pia kuwa na msingi wa kufanya mageuzi ya kisekta. Vilevile, Wizara inatarajia kuzisimamia Taasisi zake na kuhakikisha mifumo ya kisasa ya ukusanyaji mirabaha na usajili kwa njia ya kidijiti inakamilishwa sambamba na kuanzisha tuzo za Kitaifa katika Sekta ya Sanaa hapa nchini. Kwa mwaka 2021, tuzo hizi za Kitaifa zinatarajiwa kutolewa mwezi Desemba.

148. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kukutana na Balozi mbalimbali kupitia utaratibu iliyojiwekea ili kuhakikisha ushirikiano wa kisekta unaimarishwa kwa malengo ya kujenga mshikamano miongoni mwa mataifa rafiki. Baadhi ya maeneo ambayo Wizara inaona ni muhimu kwa ushirikiano ni pamoja na ushirikiano wa kitaalam katika sekta, makusanyo na ugawaji mirabaha, udhamini katika mafunzo ya Sanaa na vifaa husika, uwekezaji katika miundombinu na vifaa vya uzalishaji Sanaa, kubadilishana uzoefu kupitia matamasha na maonesho mbalimbali na kuwa na mialiko ya ushiriki katika shughuli za Sanaa.

Mathalani, Wizara ina mpango wa kuwa na maktaba itakayowawezesha Wasanii, hasa wa muziki na filamu kuazima vifaa vya kisasa ili kuzalisha kazi bora na zenye ushindani kitaifa na kimataifa. Natoa wito kwa balozi zetu, kuona umuhimu wa kuthamini mpango huu kwani sio tu utaleta tija katika kuzalisha kazi za Sanaa zenye ubora bali pia kuwapa fursa Wasanii wetu kujifunza kutumia zana za kisasa na kuvutia soko la kiushindani.

149. Mheshimiwa Spika, Wizara hii imepewa jukumu la kutoa mafunzo na kuwawezesha kimitaji Wasanii na wadau wengine wa Utamaduni na Sanaa kupitia Mfuko wa Utamaduni na Sanaa. Kupitia Mfuko ulioanzishwa, Wizara inalenga kuanza kujenga jengo la kisasa Jijini Dodoma lenye Ofisi za Mfuko, BASATA, Bodi ya Filamu Tanzania, COSOTA na BAKITA na kuanza kuwawezesha kimitaji na mafunzo wadau wa mfuko huo ambao katika mwaka 2021/22

unaombewa kiasi cha Shilingi Bilioni Moja na Milioni Mia Tano (Sh.1,500,000,000) na Mkakati wa Wizara ni kuutunisha kupitia vyanzo mbalimbali nje ya ruzuku kutoka Serikalini. Baadhi ya vyanzo hivyo ni tozo ijulikanayo kama *Blank Tape Remuneration* iliyowasilishwa Serikalini kwa maamuzi, ambapo sehemu ya fedha itakayokusanywa kutokana na mirabaha ya wasanii itaingia kwenye Mfuko. Aidha, sehemu ya makusanyo yatakayotokana na mfumo (*platform*) wa kusambaza na kuuza kazi za Wasanii unaoundwa na Serikali yataingizwa kwenye mfuko na washirika wa maendeleo na wadau mbalimbali watahamasishwa kuchangia katika Mfuko.

Mfuko huu ukianza kutoa huduma, kilio cha muda mrefu cha wadau kuhusu ukosefu wa mitaji na mafunzo kitakuwa kimetatuliwa na hivyo kuchochea uzalishaji wa kazi bora za Sanaa, kuibua ajira mpya na kuimarisha uchumi wa msanii mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla.

150. Mheshimiwa Spika, jukumu jingine ni kuandaa Siku Maalumu ya Msanii Tanzania, ambapo mafanikio yatabainishwa na changamoto katika Sekta zitajadiliwa kwa mapana ili kuwa na mikakati ya pamoja ya namna ya kusonga mbele kufuatia mabadiliko makubwa yanayoendelea kutokea katika utoaji mafunzo, uzalishaji, usambazaji, urasimishaji na ulinzi wa kazi za Sanaa. Majukumu mengine ni kuratibu shughuli za burudani katika matukio ya kitaifa ikiwemo Sherehe za Uhuru na Muungano na shughuli nyingine zitakazojitokeza; kuratibu Tamasha la Sanaa la Serengeti (Serengeti Arts Festival) na kuendesha matamasha, maonesho na maadhimisho mengine yatakayojitokeza; kutoa elimu kuhusu Mfuko wa Utamaduni na Sanaa kwa kushirikiana na wadau kuratibu na kuendesha Programu ya Uzalendo (Nchi Yangu Kwanza). Programu hii iliyoanza mwaka 2017 inalenga kuhamasisha wananchi, hasa vijana kuipenda na kuitumikia nchi yao Tanzania.

Aidha, Wizara itaandaa makala (*documentary*) ya kutangaza kazi za Sanaa kama vile kazi za uchongaji, kazi za ubunifu wa mavazi, michoro, ngoma, muziki na maigizo zinazozalishwa hapa nchini kwa lengo la kuisambaza katika tovuti za Serikali na Balozi za Tanzania kwenye nchi mbalimbali ikiwa ni mkakati wa kuzitangaza kazi hizo katika masoko ya kitaifa na kimataifa. Pia, Wizara itaratibu maandalizi na ushiriki wa Tanzania katika Tamasha la Utamaduni la Jumuiya ya Afrika Mashariki (JAMAFEST); na kusimamia ujenzi wa Sanamu ya Baba wa Taifa Mwl. Julius K. Nyerere katika Makao Makuu ya Umoja wa

Afrika, Addis Ababa, Ethiopia.

5.3.1 BODI YA FILAMU TANZANIA

151. *Mheshimiwa Spika*, majukumu yatakayotekelezwa ni pamoja na kuimarisha mazingira ya wadau wa filamu kushiriki katika kazi za filamu ikiwemo kuwajengea uwezo; kuratibu uendeshaji wa matukio, matamasha na tuzo za filamu na kuwawezesha wadau hao kupata mikopo/mitaji kupitia mfuko wa Utamaduni na Sanaa na wadhamini wengine. Vilevile, Bodi itaendelea na jukumu la kuhakiki, kupanga katika madaraja na kutoa vibali vya uoneshaji wa filamu kwa umma; kutoa vibali vya utayarishaji wa filamu na Michezo ya Kuigiza, kubaini na kutangaza maeneo ya upigaji picha za filamu. Lengo la kubaini na kutangaza maeneo hayo ya upigaji picha ni kuvutia makampuni ya kutengeneza filamu kutoka nje ya nchi ili yaje kutengeneza filamu katika maeneo yetu, hatua ambayo itaiongezea nchi mapato kutokana na tozo za vibali zitakazotozwa kwa makampuni hayo, pamoja na kuongeza ajira kwa wataalam na wacheza filamu wa ndani watakaotumiwa na makampuni hayo wakati wa uandaaji wa filamu hizo.

Majukumu mengine yatakayotekelezwa ni kufanya operesheni ili kudhibiti uendeshaji wa shughuli za filamu usiozingatia Sheria na Taratibu na kutoa elimu ya masuala ya kisheria. Aidha, Bodi itatoa ithibati na leseni za uendeshaji wa shughuli za filamu pamoja na vitambulisho kwa wadau wa filamu na kuimarisha elimu kwa umma kuhusu huduma zinazotolewa na Bodi.

5.3.2 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

152. *Mheshimiwa Spika*, majukumu yatakayotekelezwa ni pamoja na kuendelea na zoezi la urasimishaji wa Sekta ya Sanaa nchini; kuimarisha mifumo ya kuhudumia wadau pamoja na mifumo ya huduma za dawati la msaada wa kisheria kwa wasanii na wadau wa Sanaa nchini. Aidha, Baraza litaimarisha ukusanyaji wa mapato kwa kuanzisha mfumo wa kielektroniki utakaopanua wigo kwa kuwafikia wadau wa maeneo yote ya Nchi wanaohitaji kupata huduma za usajili na vibali, pamoja na kufanya tafiti za vyanzo vipya vya mapato sambamba na zoezi la uhuishwaji wa Kanuni za Baraza za mwaka 2018. Pia, Baraza litaimarisha utoaji wa taarifa na ushawishi kwa umma kuhusu masuala ya Sanaa.

Vilevile, Baraza limejipanga kutoa vitambulisho kwa wasanii na kuondoa utumiaji wa vyeti ambavyo vinatolewa kwa sasa. Vitambulisho hivyo vitawarahisishia wasanii kupata huduma

mbalimbali kama vile Bima za afya na huduma za kifedha kwani vitambulisho hivyo vitaunganishwa na mifumo ya taasisi zingine.

5.3.3 TAASISI YA HAKIMILIKI TANZANIA (COSOTA)

153. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa ni pamoja na:- kukamilisha marekebisho ya Kanuni ya Maonesho kwa Umma, Utangazaji na Mawasiliano kwa Umma; kuweka mfumo wa kisheria utakaowezesha kutozwa kwa tozo ya *Blank Tape Remuneration/Levy*; kukamilisha mfumo wa kufuatilia matumizi ya kazi za sanaa hususan muziki na filamu katika vyombo vya habari na kukamilisha mfumo wa kielekroniki (*online platform*) kwa ajili ya kusambaza kazi za wasanii. Majukumu mengine ni kuendelea kusajili wabunifu na kazi zao kwa njia ya mtandao; kutoa elimu ya hakimiliki kwa kutumia vyombo vya habari, semina na mikutano; kuboresha mfumo wa usajili wa wabunifu; kukusanya mirabaha na kuigawa kwa wabunifu na kufanya operesheni dhidi ya wanaokiuka Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki Na. 7 ya mwaka 1999.

5.3.4 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa)

154. Mheshimiwa Spika, TaSUBa itaendelea kudahili na kutoa mafunzo ya sanaa na utamaduni; kusajili mitaala mipya NACTE ambayo ni Kiswahili, Sanaa za Ufundi, Tamthilia na Ngoma na kuendesha Tamasha la 40 la Kimataifa la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo. Majukumu mengine ni kukarabati miundombinu ya Taasisi na kununua vifaa vya kufundishia na kujifunzia. Aidha, Taasisi itaendelea kutoa mafunzo ya muda mfupi ndani na nje ya Chuo ili kuwafikia vijana wengi zaidi wenye vipaji na kiu ya kupata mafunzo ya sanaa.

Taasisi imejidhatiti kuwafikia vijana hao kwa kuimarisha kozi fupi fupi ambazo zitatolewa kwa kushirikiana na wadau wengine nchini yakiwemo mashirikisho yote ya sanaa, vyama vya wasanii, BASATA, Bodi ya Filamu, COSOTA na maafisa utamaduni. Mathalan, tayari Taasisi imeingia makubaliano na taasisi ya Tanzania House of Talent (THT) ya ushirikiano kwenye eneo la utoaji wa mafunzo ya muda mfupi ya muziki kwa vijana wenye vipaji.

Pia, TaSUBa imepanga kutuma wakufunzi wake katika halmashauri za miji, majiji, manispaa na wilaya mbalimbali ili kuendesha mafunzo ya muda mfupi ya sanaa mbalimbali kadri ya mahitaji ya wasanii wenyewe. Mpango huu utasaidia kuwafikia vijana wengi wenye vipaji kwa gharama

nafuu ikilinganishwa kama wangelifuata mafunzo hayo kwenye Taasisi, Bagamoyo.

5.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

- 155. *Mheshimiwa Spika***, Wizara itaratibu mashindano ya Taifa Cup kwa michezo sita ya kipaumbele ambayo ni Soka, Mpira wa Pete, Mpira wa Kikapu, Mpira wa Wavu, Ngumi na Riadha ambayo itafanyika mwezi Desemba 2021 ili kuibua vipaji vya michezo kwa vijana; kuanzisha Tamasha Maalumu la Michezo ya wanawake ili kuimarisha ushiriki wa wanawake katika michezo na kuibua vipaji vyao na kuzindua Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Michezo na kusimamia utekelezaji wake. Vilevile, Wizara itaratibu utungwaji wa Sheria ya Kusimamia Matumizi ya Dawa na Mbinu Haramu Michezoni na kuratibu na kugharimia ushiriki wa timu za Taifa katika mashindano mbalimbali ya kimataifa ikiwemo ya Olimpiki Tokyo, Japan. Majukumu mengine ni kusimamia uendeshaji wa viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru.
- 156. *Mheshimiwa Spika***, vilevile, kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, Wizara itaendelea kuzisimamia Shule maalumu za michezo zitakazotengwa kwa ajili ya michezo katika Mikoa yote ya Tanzania Bara na kusimamia ufundishwaji wa somo la michezo mashuleni ikiwa ni pamoja na Tahsusi zilizoanzishwa ili kukuza taaluma ya michezo nchini. Fauka ya hayo, michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA itaendelea kuratibiwa kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais-TAMISEMI na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia pamoja na kuratibu Siku Maalumu ya Michezo Kitaifa ikiwa ni hatua pia ya kuhamasisha michezo kwa jamii.
- 157. *Mheshimiwa Spika***, majukumu mengine yatakayotekelezwa ni kuendelea kutoa mafunzo ya michezo kupitia Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya na kusimamia ujenzi wa madarasa, mabweni na kituo cha ukuzaji vipaji vya michezo (*sports academy*) katika chuo hicho. Lengo la kuanzisha Kituo hiki ni kukuza vipaji vya michezo ambapo vijana watakuwa wanachaguliwa kutoka katika maeneo mbalimbali nchini na kupelekwa katika kituo hicho ili kuendelezwa vipaji vyao vya michezo kupitia watalaam wa Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Hatua hii itasaidia kuimarisha timu zetu za Taifa kwa kupata wachezaji wenye vipaji na weledi na hivyo kuongeza ajira kwa vijana wetu wanaocheza michezo ya kulipwa katika nchi mbalimbali.

Aidha, Wizara itaendelea kuchukua hatua za kuhakikisha kunakuwepo na vyanzo madhubuti vya fedha za kuendeleza

michezo, ambapo itaendelea na majadiliano na Wizara ya Fedha na Mipango ili kuwezesha kuendeshwa kwa Bahati Nasibu ya Taifa (*National Lottery*) na kuweka utaratibu wa kisheria utakaowezesha sehemu ya mapato yatokanayo na Michezo ya Kubashiri Matokeo ya Michezo (*Sports Betting*) kutumika kugharamia maendeleo ya michezo.

5.4.1 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

158. *Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Spika*, BMT itaendelea kuhamasisha wananchi kushiriki katika shughuli za michezo kwa kusajili vyama, vilabu, vituo, wakuzaji na Taasisi za michezo; kutoa mafunzo ya utawala bora katika michezo kwa viongozi wa vyama vya michezo; kutoa elimu ya michezo kwa walimu wa michezo, kuratibu na kugharimia maandalizi na ushiriki wa Timu za Taifa katika mashindano ya Kimataifa kwa kushirikiana na wadau. Baraza litatoa pia vibali vya ushiriki wa timu na wachezaji katika mashindano mbalimbali ndanina nje ya nchi.

Aidha, program za kuhamasisha ushiriki wa wanawake katika michezo zitatekelezwa ambapo BMT kwa kushirikiana na wadau kama vile JICA litaendesha Tamasha la michezo ya wanawake katika michezo mbalimbali na kutoa mafunzo ya Uongozi na Utawala katika Michezo kwa wanawake ili kuwajengea uwezo wa kushika nafasi mbalimbali katika Uongozi wa Michezo.

5.5 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA

159. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea kuweka mazingira bora ya utendaji kazi ikiwa ni pamoja na kununua vitendea kazi muhimu; kuajiri na kupandisha vyeo watumishi na kutoa mafunzo kwa watumishi ili kuimarisha uwezo wao kiutendaji. Aidha, ikiwa ni hatua ya kuimairsha ushiriki wa watumishi katika kupanga na kutekeleza majukumu ya Wizara, kutafanyika mikutano miwili ya Baraza la Wafanyakazi na pia watumishi watawezesha kushiriki katika matukio mbalimbali ya kitaifa, ikiwa ni pamoja na Sherehe za Mei Mosi, Siku ya Wanawake Duniani, Wiki ya Utumishi wa Umma na Michezo ya SHIMIWI.

6.0 MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2021/22

6.1 MAPATO

160. *Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Spika*, mwaka 2021/22 Wizara inatarajia kukusanya jumla ya Shilingi Milioni Mia Tisa Sitini (Sh.960,000,000) kupitia Idara za Habari-

MAELEZO na Maendeleo ya Michezo. Vyanzo vya mapato hayo ni pamoja na viingilio katika matukio ya michezo yanayofanyika katika viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru, leseni za usajili wa magazeti na ada za vitambulisho kwa wanahabari. Aidha, kwa upande wa Taasisi nane (8) zilizo chini ya Wizara kiasi kinachokadiriwa kukusanywa ni Shilingi Bilioni Thelathini na Tatu, Milioni Mia Nane Sitini na Sita, Mia Nne Arobaini na Nne Eflu (Sh.33,866,444,000). Kiambatisho Na. 7 ni mchanganuo wa mapato yanayotarajiwa kukusanywa na Wizara na Taasisi zake kwa mwaka 2021/22. *Kiambatisho Na. 7* ni mchanganuo wa mapato yanayotarajiwa kukusanywa na Wizara na Taasisi zake kwa mwaka 2021/22.

6.2 MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YAMAENDELEO

161. *Mheshimiwa Spika*, Mwaka 2021/22 Wizara imetengewa bajeti ya **Shilingi Bilioni Hamsini na Nne, Milioni Mia Saba Arobaini na Moja, Mia Nane na Mbili Eflu (Sh.54,741,802,000)**. Kati ya fedha hizo Mishahara ni **Shilingi Bilioni Kumi na Tisa, Milioni Mia Moja Arobaini na Sita, Mia Sita Hamsini na Tatu Eflu (Sh.19,146,653,000)**, Matumizi Mengineyo ni **Shilingi Bilioni Kumi na Nne, Milioni Mia Nane Themanini, Mia Moja Arobaini na Tisa Eflu (Sh.14,880,149,000)** na Miradi ya Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Ishirini, Milioni Mia Saba Kumi na Tano (Sh.20,715,000,000)**. *Kiambatisho Na. 8* kinaonesha mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo, Taasisi zilizo chini ya Wizara na Miradi ya Maendeleo.

7.0 MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YAKUTEKELEZA MPANGO WAMWAKA 2021/22

162. *Mheshimiwa Spika*, ili kutekeleza majukumu ya Wizara katika mwaka 2021/22 naomba sasa niliombe Bunge lako Tukufu liridhie na kuidhinisha Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2021/22 ya jumla ya **Shilingi Bilioni Hamsini na Nne, Milioni Mia Saba Arobaini na Moja, Mia Nane na Mbili Eflu (Sh.54,741,802,000)** ambapo **Shilingi Bilioni Kumi na Tisa, Milioni Mia Moja Arobaini na Moja, Mia Sita Hamsini na Tatu Eflu (Sh.19,146,653,000)** ni kwa ajili ya Mishahara, **Shilingi Bilioni Kumi na Nne Milioni Mia Nane Themanini, Mia Moja Arobaini na Tisa Eflu (Sh.14,880,149,000)** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na Miradi ya Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Ishirini, Milioni Mia Saba Kumi na Tano (Sh.20,715,000,000)**.

8.0 MWISHO NA SHUKURANI

163. *Mheshimiwa Spika*, mafanikio yaliyopatikana katika mwaka 2020/21 yametokana pia na ushirikiano wa wadau mbalimbali. Nitoe shukrani zangu za dhati kwa wanahabari kwa kuendelea kuwawezesha wananchi kupata haki yao ya kikatiba ya kupata habari. Aidha, nilipongeze Baraza la Habari Tanzania (MCT) na wanachama wake ikiwemo Jukwaa la Wahariri, Chama cha Wanahabari Wanawake Tanzania (TAMWA), Press Clubs, Vyuvo vya Kati vya Uandishi wa Habari, Magazeti, Redio, Telesheni na Taasisi za kihabari kama Chama cha Waandishi wa Habari za Mazingira, kwa kuendelea kushirikiana na Serikali katika kuendeleza Sekta ya Habari nchini.

Niwashukuru wasanii kwa kuendelea kuitangaza vyema sanaa ya Tanzania kitaifa na kimataifa na pia timu na wanamichezo wote walioliletea Taifa letu sifa kimataifa. Wizara itaendelea kushirikiana na wadau mbalimbali katika kutekeleza majukumu yake kwa maendeleo ya Taifa letu na watu wake.

164. *Mheshimiwa Spika*, mwisho chambilecho wahenga, "Jifya moja haliinjiki chungu na "Umoja ni nguvu". Niwashukuru Wadau wa Maendeleo wa ndani na nje ya nchi. Nianze kwa kutoa shukrani zangu za dhati kwa wadau wa ndani ambao kimsingi ni wengi. Kwa upande wa wadau wa nje, nazishukuru nchi za China, Japan, Korea Kusini, Uswisi na Ujerumani, Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO) na Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Japan (JICA).

165. *Mheshimiwa Spika*, natoa shukrani zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti za Wizara kwa anwani za: www.habari.go.tz na www.maelezo.go.tz.

166. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1

VYOMBO VYA HABARI (MAGAZETI, REDIO NA TELEVISHENI) VILIVYOSAJILIWA MWAKA 2010 – MEI 2021

Mwaka	Idadi ya Magazeti na Majarida	Idadi ya Vituo vya Redio	Idadi ya Vituo vya Televisheni
2010	8	14	1
2011	41	12	-
2012	29	12	-
2013	36	4	-
2014	23	8	3
2015	39	22	1
2016	26	23	6
2017	161	6	3
2018	42	8	3
2019	23	23	8
2020	24	8	2

Chanzo: *Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)*

Kiambatisho Na. 2

VIBALI VYA UTAYARISHAJI WA FILAMU NA PICHA JONGEVU VILIVYOTOLEWA MWAKA 2011/12 – 2020/21

Mwaka	Kampuni za Kitanzania	Kampuni za Wageni	Jumla
2011/12	21	84	105
2012/13	30	123	153
2013/14	33	125	158
2014/15	36	133	169
2015/16	31	137	168
2016/17	30	123	153
2017/18	46	137	183
2018/19	38	133	171
2019/20	24	84	108
2020/21 ¹	46	62	108

Chanzo: *Bodi ya Filamu Tanzania*

¹ Kuanzia Julai, 2020 hadi Mei, 2021

Kiambatisho Na. 3

FILAMU ZILIZOHAKIKIWA NA KUPEWA VIBALI MWAKA 2011/12 - 2020/21

Mwaka	Filamu za Kitanzania	Filamu za Kigeni	Jumla kwa Mwaka
2011/12	206	12	218
2012/13	414	12	426
2013/14	1,181	58	1,239
2014/15	1,339	61	1,400
2015/16	653	114	767
2016/17	706	92	798
2017/18	762	148	910
2018/19	832	158	990
2019/20	686	119	805
2020/21 ²	1,388	68	1,456

Chanzo: *Bodi ya Filamu Tanzania*

² Kuanzia Julai, 2020 hadi Mei, 2021

Kiambatisho Na. 4

WANAFUNZI WALIOHITIMU ASTASHAHADA NA STASHAHADA TaSUBa MWAKA 2010 - 2021

Mwaka	Wanaume	Wanawake	Jumla	% Wanaume	% Wanawake
2010	28	14	42	67	33
2011	27	8	35	77	23
2012	25	10	35	71	29
2013	32	12	44	73	27
2014	23	12	35	66	34
2015	37	23	60	62	38
2016	31	19	50	62	38
2017	38	6	44	86	14
2018	96	22	118	81	19
2019	112	35	147	76	24
2020	157	44	201	78	22
2021	48	19	67	72	28

Chanzo: *Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo*

Kiambatisho Na. 5

**VYAMA, VILABU, VITUO VYA MICHEZO NA WAKUZAJI/MAWAKALA WA MICHEZO
WALIOSAJILIWA KUANZIAMWAKA 2010 – 2021**

Mwaka	Vilabu vya Michezo	Vyama vya Michezo	Vituo vya Michezo	Wakuzaji/ Mawakala wa Michezo
2010	272	9	-	-
2011	168	5	-	-
2012	339	-	-	-
2013	285	37	12	-
2014	464	17	7	-
2015	224	15	12	-
2016	331	9	15	-
2017	288	29	13	14
2018	212	23	18	29
2019	231	18	21	19
2020	110	12	5	26
2021 ³	23	2	3	14

Chanzo: *Ofisi ya Msajili wa Vyama vya Michezo (BMT)*

³ Julai 2020- Mei, 2021

Kiambatisho Na. 6

WANAFUNZI WALIOSAJILIWA KATIKA CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO MALYA 2010 - 2020

Mwaka	Wanaume	Wanawake	Jumla
2010	NA	NA	NA
2011	25	14	39
2012	NA	NA	NA
2013	26	14	40
2014	NA	NA	NA
2015	29	24	53
2016	31	15	46
2017	94	31	125
2018	110	31	141
2019	91	22	113
2020	70	26	96

Chanzo: *Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya*

Kiambatisho Na. 7**MADUHULI YANAYOTARAJIWA KUKUSANYWA NA WIZARA NA TAASISI ZAKE KWA MWAKA 2021/22****a) Maduhuli Yatakayokusanywa na Wizara****i) Idara ya Maendeleo ya Michezo**

Kijifungu	Maelezo	Makadirio ya Mapato Mwaka 2020/21 (Sh.)	Makadirio ya Mapato Mwaka 2021/22 (Sh.)
140259	Mapato ya Viwanja vya Michezo (Uhuru na Benjamin Mkapa)	439,995,000	470,200,000
140315	Ada za Mafunzo	270,000,000	312,000,000
140368	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
140370	Marejesho ya fedha za Umma	1,000	1,000
Jumla Ndogo		709,997,000	782,202,000
ii) Idara ya Habari			
140387	Vitambulisho vya Waandishi wa Habari	24,500,000	20,000,000
140202	Machapisho ya picha, mabango na majarida	15,500,000	15,500,000
140265	Ukumbi wa Mikutano	1,000	1,000
140264	Usajili wa Magazeti	55,000,000	42,295,000
140310	Ada ya mwaka ya Magazeti	155,000,000	100,000,000
140368	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
140370	Marejesho ya fedha za Umma	1,000	1,000
Jumla Ndogo		250,003,000	177,798,000

	JUMLA KUU	960,000,000	960,000,000
--	------------------	--------------------	--------------------

b) Maduhuli Yatakayokusanywa na Taasisi Zilizochini ya Wizara

Na	Jina la Taasisi	Makadirio ya Mapato 2020/21 (Sh.)	Makadirio ya Mapato 2021/22 (Sh.)
1.	Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	13,792,639,000	14,044,500,000
2.	Kampuni ya Magazeti ya Tanzania (TSN)	22,684,519,000	14,343,823,000
3.	Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	398,339,000	558,630,000
4.	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	500,000,000	700,000,000
5.	Bodi ya Filamu Tanzania	1,313,574,000	1,413,572,000
6.	Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	1,382,193,000	1,480,919,000
7.	Baraza la Michezo la Taifa (BMT)	100,000,000	300,000,000
8.	Taasisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA)	523,220,000	1,025,000,000
	JUMLA	40,694,484,000	33,866,444,000

Kiambatisho Na. 8

**MGAWANYO WA BAJETI YA WIZARA YA MWAKA 2021/22 KWA IDARA NA VITENGO, TAASISI
ZILIZO CHINI YA WIZARA NA MIRADI YA MAENDELEO**

a) Mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo

Kifungu	Idara/Kitengo	Makisio ya Bajeti Mwaka 2021/22		
		Mishahara (PE) (Sh.)	Matumizi Mengineyo (Sh.)	Jumla (Sh.)
1001	Utawala na Usimamizi wa Rasilimali Watu	818,312,000	4,142,223,000	4,960,535,000
1002	Fedha na Uhasibu	235,366,000	81,594,000	316,960,000
1003	Sera na Mipango	258,628,000	174,688,000	433,316,000
1004	Mawasiliano Serikalini	125,897,000	117,356,000	243,253,000
1005	Ununuzi na Ugavi	147,160,000	74,080,000	221,240,000
1006	Ukaguzi wa Ndani	19,920,000	65,550,000	85,470,000
1007	TEHAMA	93,840,000	179,578,000	273,418,000
1008	Huduma za Sheria	61,368,000	22,650,000	84,018,000
6001	Maendeleo ya Utamaduni	203,412,000	379,717,000	583,129,000
6004	Maendeleo ya Michezo	711,495,000	942,897,000	1,654,392,000
6005	Maendeleo ya Sanaa	225,001,000	529,251,000	754,252,000
7003	Habari	640,929,000	1,369,195,000	2,010,124,000
JUMLA		3,541,328,000	8,078,779,000	11,620,107,000

b) Mgawanyo wa Bajeti kwa Taasisi Zilizochini ya Wizara

Jina la Taasisi	Makisio ya Bajeti Mwaka 2021/22		
	Mishahara (PE) (Sh.)	Matumizi Mengineyo (Sh.)	Jumla (Sh.)
6001-26311266 Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	588,828,000	172,289,000	761,117,000
6005-26311352 Bodi ya Filamu Tanzania	602,080,000	128,717,000	730,797,000
6005- 26311267 Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	868,800,000	105,497,000	974,297,000
6005-26311234 Taasisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA)	423,732,000	1,500,000,000	1,923,732,000
6005 – 26311267 Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	1,112,300,000	122,289,000	1,234,589,000
6004 – 26311273 Baraza la Michezo la Taifa (BMT)	476,079,000	422,289,000	898,368,000
6004 – 26321387 Chuo cha Maendeleo ya Michezo-Malya	-	150,289,000	150,289,000
7003 – 25110113 Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	8,564,346,000	4,200,000,000	12,764,346,000
7003 – 26311487 Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN)	2,969,160,000	-	2,969,160,000
Jumla	15,605,325,000	6,801,370,000	22,406,695,000
JUMLA KUU	19,146,653,000	14,880,149,000	34,026,802,000

c) Miradi ya Maendeleo

Na.	Jina la Mradi	Makisio ya Bajeti 2021/22
Idara ya Maendeleo ya Utamaduni		
1.	6293 – Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika	515,000,000
2.	6502 – Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania	1,500,000,000
Jumla ya Idara		2,015,000,000
Idara ya Maendeleo ya Michezo		
3.	6385 – Ujenzi wa Chuo cha Michezo Malya	1,300,000,000
4.	6503 – Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dodoma	1,000,000
5.	6523 – Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam	648,000,000
6.	6504 – Ujenzi wa Vituo vya Mazoezi na Kupumzika Wananchi	10,500,000,000
Jumla ya Idara		12,449,000,000
Idara ya Maendeleo ya Sanaa		
7.	4353 – Ukarabati wa Chuo cha Sanaa Bagamoyo	250,000,000
Jumla ya Idara		250,000,000
Idara ya Habari		
8.	4279 – Upanuzi wa Usikivu TBC	5,000,000,000
9.	6505 – Kufunga Mtambo Mpya wa Kisasa wa Uchapaji	1,000,000
10.	6567 – Habari kwa Umma	1,000,000,000
Jumla ya Idara		6,001,000,000
JUMLA KUU YA WIZARA		20,715,000,000